НОВАЯ ДАРОГА

NEUER WEG

Preis 20 Pf. Weißruthenische Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok Цана 20 фнг

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Адрас рэдакцыі: Bialystok, Langgasse 16. Тэл. 1020, Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 700. Цана абвестак паводле тарыфу № 1.

№ 6. Беласток, 6 лютага 1944 Год выданьня III.

БЕЛАРУСЫ БЕЛАСТОЧЧЫНЫ!

Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку ў месяцы лютым арганізуе масавыя маніфэстацыі, на якіх беларускае насельніцтва Беласточчыны выкажа свой пратэст супроць захопніцкіх плянаў нашага адвечнага ворага—чырвонай Масквы. Аб дні і месцах будзе своечасова паведамлена. Будзьце ўсе прыгатаваныя! У вызначаны дзень — усе, як адзін, на сходы!

Жыве Беларусь!

БЕЛАРУСКАЕ АБ'ЕДНАНЬНЕ ў БЕЛАСТОКУ

Простай дарогай!

Заўтра з неба зарою крамянай
не зьляціць і ня выцьвіце з нетраў зямлі.
Наша заўтра народзіцца з нашага сяньня...
Н. Арсеньнева.

Сіла нашага руху расьце і магутнее. Усё больш і больш беларускі народ выяўляе рашучасьць у барацьбе з нашым ворагам — бальшавізмам, які яшчэ і цяпер рыхтуе нам ланцугі няволі. Масавыя сходы, якія адбываюцца цяпер ува ўсёй Беларусі, паказваюць перад усім сьветам волю Беларускага Народу. Беларускі народ да апошняга будзе змагацца супроць бальшавіцкіх насільнікаў. Ён хоча быць вольным і не дазволіць налажыць ізноў на сябе ярмо жыда-бальшавіцкага паняволеньня. Разам з Нямецкім Народам і іншымі народамі Эўропы ён напружае свае сілы, каб раз на заўсёды зьнішчыць жыдоўска-бальшавіцкую небясьпеку. У сяньняшняй барацьбе гартуе беларускі народ свае сілы, каб збудаваць і запэўніць сабе сваю будучыню. Толькі прайшоўшы гэтым баявым шляхам крывавага змаганьня і ахвяраў, мы дакажам сваю жыцьцяздольнасьць і нацыянальную сілу.

Становішча беларусаў у сучаснай вайне яснае: або будзе зьнішчаны бальшавізм, або будзе зьнішчаны беларускі народ разам з другімі народамі. Кожны беларус павінен гэта добра сабе ўсьведаміць і аддаць усе сілы й здольнасьці ў барацьбе за лёс свайго народу. Усе беларусы павінны сягоньня стварыць моцны фронт у барацьбе супроць бальшавізму, бо бальшавізм — гэта нашая нацыянальная сьмерць.

Наша становішча да нашых ворагаў, хто-б яны ня былі, яснае. Мы ім плацім тым-жа, чым і яны нам.

Але трэба сказаць, яшчэ ня ўсе беларускія сілы згуртованы й аб'еднаны, ня ўсе яны яшчэ належна зактывізаваны. Яшчэ путаюцца ў нашым грамадзянстве «двудушнікі» і «нявызначэнцы», якія сваёй пасыўнасьцю толькі дапамагаюць ворагу. Назіраючы гэтае шкоднае і сумнае зьявішча, хочацца знайсьці прычыну яго. Ці такі ўжо склад беларускае душы, ці гэта дзеяньне варожае прапаганды, параліжуючай волю і сьведамасьць гэтых людзей? Шукаючы адказу, думка ўсё-ж ня можа знайсьці апраўданьня для гэтых людзей. Яшчэ няма дзіва, што селянін, напалоханы рознымі чуткамі з аднаго й другога боку, можа паддацца страху. Але калі прыходзіцца бачыць інтэлігэнта, які сядзіць бязьдзейна і ўсё «назірае», нейкае абурэньне і пачуцьцё пагарды напаўняе чалавека. І, паглядзеўшы пільна ў вочы гэткаму «назіральніку», хочацца, як таму шчыраму беларусу з повесьці Гарэцкага, сказаць: «Не! Нам не па дарозе!» Хочацца адвярнуцца з пагардай ад такога чалавека, які можа захоўваць спакой, калі гарыць родная зямля.

Гэтыя людзі, якія маглі-б падымаць цаліну грамадзкае працы, часта спакойна перакідаюцца шчоцікамі, або, зашыўшыся недзе на «урадавую» пасаду, глядзяць, як другія з потам на твары працуюць для свайго народу. Што з гэтага выйдзе? — чакаюць яны. І калі нешта выйдзе, яны спадзяюцца тады прыйсьці й прыпомніць свае колішнія заслугі. Не! Тады будзе позна!

Трэба раз на заўсёды здаць сабе справу з сваёй сучаснай ролі, памятуючы, што кожная бязьдзейнасьць — гэта праступленьне перад сваім народам.

Пара з гэтым скончыць! Пара пакінуць перакіданьне шчоцікамі і духовую спэкуляцыю. Калі гэтыя людзі беларусы — пара ўжо, нарэшце, стануць на простую беларускую дарогу.

Аналізуючы гэты тып пасыўнага або двудушнага беларуса, урэшце, насоўваецца думка, што ў аснове гэтае пасыўнасьці ляжыць страх за сваю ўласную шкуру. Паміма іх, незалежна ад іх становішча, хваля нашага руху падымаецца ўсьцяж. Гэтыя людзі ні ў якім выпадку не вырашаюць яе напрамку. Цяжка, ясна, такому «нявызначэнцу» адразу пераламаць сябе, цяжка адразу ўзыйсьці на простую дарогу. Але гэта трэба зрабіць і як найхутчэй. Бо інакш хваля нашага руху зьмяце іх з дарогі.

Як прыемна і радасна жыць і працаваць, змагацца і паміраць, ведаючы, што гэта ўсё для дабра свайго народу, для яго шчасьця, сьветлай будучыні. Праца для народу гэта наш сьвяты абавязак!

Будзьма вернымі сынамі сваёй Бацькаўшчыны. Будзьма цьвёрдымі і непахіснымі ў змаганьні за Яе жыцьцё!

Усе на фронт актыўнай працы. На простую й ясную дарогу!

ПАДБЕЛЬСКІ

Першае паседжаньне БЕЛАРУСКАЕ ЦЭНТРАЛЬНАЕ РАДЫ

У суботу, 22 студзеня, ў Менску адбылося першае ўрачыстае канстытуцыйнае паседжаньне Беларускае Цэнтральнае Рады, у прысутнасьці Спадара Гэнэральнага Камісара Беларусі фон Готтбэрга, прадстаўнікоў нямецкіх цывільных і вайсковых уладаў, беларускіх арганізацый, духавенства, прэсы і г. д.

Перад паседжаньнем Прэзыдэнт і сябры ЦБР паехалі на вайсковыя могілкі, дзе злажылі вянкі на магілах паўшых нямецкіх і беларускіх герояў.

Урачыстае канстытуцыйнае паседжаньне адбылося ў вялікай салі будынку Беларускае Цэнтральнае Рады і распачалося а 11 гадзіне. Аркестра й хор Беларускага Тэатру выканалі «Хор сялян» з опэры «Кастусь Каліноўскі», пасьля чаго Прэзыдэнт Астроўскі абвесьціў першае паседжаньне БЦР адчыненым і адчытаў прозьвішчы сябраў Рады, пакліканых у яе склад на прапазыку Прэзыдэнта Сп. Гэнэральным Камісарам.

Першым заступнікам Прэзыдэнта прызначаны Рэдактар Мгр. Мікалай Шкалёнак, другім заступнікам Галоўны Старшыня БСП сп. Юры Сабалеўскі. У ліку сябраў спатыкаем старых і адданых беларускаму народу дзеячоў, змагароў за вольнасьць і шчасьце народу сп. сп. Д-ра Грынкевіча, былога старшыні Беларускае вайсковае Камісіі, капітана беларускіх аддзелаў Кушэля, Прэзыдэнта Акруговага Суду ў Баранавічах сп. Сьвірыда, інж. Орсу, Дырэктара Настаўніцкай Сэмінарыі ў Слоніме сп. Астроўскага. Старшыні места Навагрдак сп. Буляка, бурмістра м. Віцебску сп. Родзьку і інш.

Затым слова бярэ Сп. Гэнэральны Камісар Беларусі, фон Готтбэрг. Ён падчырківае нязломную волю нямецкага кіраўніцтва далей ісьці, вытычаным ім на зьезьдзе прадстаўнікоў беларускага народу 21-га сьнежня 1943 г., шляхам і выказаў сваю радасьць, што сказаныя ім тады словы лучылі да шчырых сэрцаў. Ён запэўніў яшчэ раз аб тым, што будзе даваць Радзе сваё поўнае падтрыманьне і пажадаў ёй поўнае ўдачы, каб з канчатковым зьнішчэньнем жыда-бальшавізму і беларускі народ дасягнуў прыгожае й шчасьлівае будучыні.

Пасьля гэтае кароткае прамовы Сп. Гэнэральнага Камісара з праграмовою прамовaю выступіў Прэзыдэнт Рады сп. Астроўскі. Ён зрабіў на пачатку гістарычны агляд мінуўшчыны беларускага народу, што прывяло яго да разарваньня на дзьве часткі й апанаваньня чужынцамі, каторыя імкнуліся зьнішчыць яго, як нацыю, а ўканцы адчытаў дэклярацыю Беларускай Цэнтральнай Рады, паасобныя пункты каторае будуць паложаныя ў аснову яе працы.

Апошнія словы Прэзыдэнта Астроўскага: «Дык выхадзі-ж Беларускі Народзе шчыльнымі радамі на вольны, родны свой прастор» — пакрывае бура воплескаў і авацыі з боку прысутных.

Усе ўстаюць і сьпяваюць беларускі й нямецкі гімны. На гэтым першае паседжаньне Беларускае Цэнтральнае Рады закончана.

Ліквідацыя бандыцкай базы

У горах Грэцыі нямецкія аддзелы адкрылі апошнімі днямі бандыцкую базу. Ангельскія самалёты ўначы скідалі бальшавіцкім бандам у гэты лягер аружжа і ваенны матарыял. Калі ў вапошні раз уначы зьявіліся ізноў ангельскія самалёты, раніцай адна нямецкая група войска атрымала заданьне зьліквідаваць гэтую базу. Зьняўшы пасты, нямецкія жаўнеры знайшлі на базе чатыры кулямёты, два гранатамёты, шмат вінотвак і амуніцыі. На пляцы знаходзілася шмат пакункаў яшчэ нераспакаваных, каторыя ўначы скінулі ангельскія самалёты. У пакунках гэтых знаходзілася шмат выбуховага матарыялу, бомбаў з гадзіньнікамі і мінаў. Апрача гэтага знойдзена ў скалах база з вялікімі запасамі харчавых прадуктаў, вопраткі, вайсковых матарыялаў, мінаў і выбуховага матарыялу, каторы быў прызначаны для ўзрыву чыгуначнай лініі і мастоў.

Назіральнік.
Прыціснуты да сьцяны, сочыць за атакуючымі саветамі.

Вайна

Калі яшчэ месяц таму назад бальшавіцкае ваеннае камандаваньне ставіла сабе вялікія мэты — рашуча праламаць недзе нямецкі фронт і дзеля гэтага павяло масавы наступ ад Жытоміру на Сарны да граніцаў Гэнэральнай Губэрніі, дык цяпер бачым, што яно не асягнула гэтай мэты. Чаму? Галоўнае, бязумоўна тäму, што гэты наступ яно мусіла аплаціць горамі трупаў. Акрамя таго, для левага флангу яго арміяў вытварылася вялікая небясьпека, дзякуючы контр-наступам нямецкіх аддзелаў каля Паграбішчава. Гэтую небясьпеку вельмі добра зразумелі бальшавікі й перайшлі йзноў да сваёй старой тактыкі адначасовых наступаў на некалькіх адрэзках фронту. Але й гэта ім не ўдаецца лёгка. У мінулым нумары мы пісалі, што бальшавікі пачалі асабліва масава наступаць на двух адрэзках, каля Ленінграду й між рэкамі Прыпяцьцю й Бярэзінай. На гэтым апошнім адрэзку баі йзноў значна аслабелі, дзякуючы вялізарным стратам у людзкім і ваенным матарыяле. Затое баі ля Ленінграду прынялі яшчэ больш заўзяты характар, акрамя таго распачаліся йзноў цяжкія баі на паўдзённым фронце, каля Днепрапятроўску, Белай Цэрквы і г. д. Бальшавікі папрабавалі таксама йзноў наступаць на паўночны-захад ад Віцебску й на поўнач ад Нэвэлю, але ўсе іх атакі былі з вялікімі для іх стратамі адбіты.

Асабліва цяжкія, заўзятыя баі адбываліся й адбываюцца далей на паўночным Ленінградзкім фронце, між Ільменскім возерам і Фінскай затокай. Баі прадаўжаюцца тут беспарыўна, часта днём і ноччу. Бальшавікі папаўняюць усьцяж свае парадзеўшыя дывізыі новымі, сьвежымі сіламі, сотнямі новых танкаў, баявых самалётаў і гарматаў. Баявая лінія праходзіць тут ля Ямбургу, які ў апошніх днёх быў пакінуты нямецкімі аддзеламі, на поўдзень ад Гатчыны, на поўнач ад Чудава й на захад ад Ноўгараду. Бальшавікі тут пасунуліся на розных адрэзках фронту наперад, дзякуючы вялікай сваёй перавазе, асабліва ў людзкім матарыяле. Нямецкія жаўнеры нідзе не здаюць їм дарма сваіх пазыцыяў, кожную пядзь зямлі бальшавікі мусяць аплаціць крывёй. Ад пачатку свайго наступу на гэтым фронце, г. зн. за тыдзень, яны страцілі тут 510 танкаў. Цяжкія баі прадаўжаюцца далей.

Другім пунктам цяжкіх баёў ёсьць абшар ля Днепрапятроўску — Запарожжа — Белай Цэрквы — Нікаполю. Бальшавікі прабавалі тут акружыць нямецкія аддзелы ўжо некалькі разоў. Цяпер прабуюць ізноў. Яны пачалі ізноў наступаць па лініі Днепрапятроўск—Херсон з поўначы і з усходу. З адрэзку на захад ад Запарожжа яны пачалі наступаць меншымі сіламі. Гэты наступ меў мясцовы характар і быў лёгка адбіты нямецкімі аддзеламі. Але з поўначы яны пачалі наступаць адразу з сілай у некалькі пяхотных дывізыяў, з дапамогай сотняў танкаў, баявых самалётаў і гарматаў. Акрамя гэтага тут распачаліся цяжкія баі на трэцім адрэзку ля Крывога Рогу. Дзякуючы вялікай дапамозе баявых самалётаў, нямецкія аддзелы з посьпехам адбілі ўсе гэтыя наступы.

Між Белай Цэрквай і Кіраваградам прадаўжаюцца таксама цяжкія баі са зьменным посьпехам. Ля Наваград-Валынску бальшавікі пачалі наступаць на захад і на паўдзённы-захад ад гораду. У некаторых мясцох ім удалося пасунуцца наперад, у другіх мясцох усе іх атакі былі адбіты.

У раёне Паграбішчава нямецкія аддзелы праводзяць далей свае пасьпяховыя атакі. Ад 24 да 30 студзеня нямецкія аддзелы разьбілі на галаву тут звыш 10 савецкіх пяхотных дывізыяў і некалькі танкавых корпусаў. Бальшавікі страцілі звыш 8.000 забітых, 6.500 паленных, 700 танкаў, 680 гарматаў, 340 процітанкавых гарматаў, некалькі сот самаходаў і шмат іншага ваеннага матарыялу. У балотах на поўдзень ад Прыпяці нямецкія аддзелы правялі рад пасьпяховых атакаў, у выніку якіх было занята некалькі важных мясцовасьцяў і зьнішчана шмат бункераў ворага. Між рэкамі Прыпяць—Бярэзіна бальшавікі праводзілі слабыя атакі мясцовага значэньня, каля рэчкі Віша ўсе яны былі адбітыя.

За мінулы тыдзень бальшавікі страцілі 968 танкаў і шмат самалётаў.

На італьянскім фронце распачаліся таксама заўзятыя баі. Англя-амэрыканцы пачалі моцны наступ з дапамогай танкаў ад прадмосьця Нэттуно на поўнач і паўночны-усход. Адначасна вораг распачаў моцныя атакі ў раёне Мінтурно—Касіно. Ня гледзячы на тое, што высілкі ворага былі вялікія, посьпех яго быў зусім нязначны, толькі вялікія былі яго крывавыя ахвяры. Некалькі ўкліненьняў у нямецкія пазыцыі было акружана й зьліквідавана, здабыта звыш 900 палонных. На паўдзённым адрэзку фронту ў раёне Мінтурно—Кастэльфортэ, дзякуючы вялікім крывавым стратам ворага, ён праводзіў атакі толькі мясцовага значэньня. Толькі каля Монтэ-Юга адбыліся вельмі цяжкія баі. Гэтая мясцовасьць некалькі разоў пераходзіла з рук у рукі, урэшце, нямецкія аддзелы яе пакінулі. Нямецкія аддзелы пасьля пасьпяховых контр-атакаў на захад ад Зэлії адбілі назад некалькі ўзвышшаў. Пасьля заўзятых баёў ворагу ўдалося заняць Монтэ Ротондо.

Нямецкае баявое лятунства зьнішчыла ад 22 студзеня 5 варожых зьнішчальнікаў, 5 фрахтараў на 27.000 БРТ і 7 дэсантных лодак на 14.000 БРТ, а 3 крэйсары, 6 зьнішчальнікаў, 41 фрахтар на 201.000 БРТ былі цяжка пашкоджаны. За месяц студзень нямецкае лятунства й ваенна-марскі флот затапілі: 31 варожы гандлёвы карабель на 178.000 БРТ, 51 карабель на 249.000 БРТ былі так цяжка пашкоджаны, што трэба лічыцца з іх стратай. З ваеннага флоту было затоплена: 28 зьнішчальнікаў, 4 падводныя лодкі, 2 старажавыя караблі і 10 дэсантных караблёў, 3 крэйсары, 6 зьнішчальнікаў і 28 дэсантных лодак былі так цяжка пашкоджаны, што трэба лічыцца з іх стратай. Акрамя таго, было зьбіта 806 англя-амэрыканскіх самалётаў; з іх 665 4-х маторных бамбавікоў.

У Паўночным моры, ля Мурманску, нямецкія падводныя лодкі затапілі 7 ангельскіх караблёў, якія дастаўлялі Саветам галоўным чынам самалёты й танкі на 49.000 БРТ, 12 зьнішчальнікаў і 5 дэсантных караблёў, некалькі іншых зьнішчальнікаў цяжка пашкоджаны. 1-га лютага нямецкае лятунства заатакавала тарпэдамі ангельскі канвой караблёў ля паўночна-афрыканскага пабярэжжа, у выніку чаго было затоплена 7 гандлёвых караблёў на 52.000 БРТ, 1 крэйсар і зьбіта ў паветраным баі 2 ангельскія бамбавікі.

Нямецкае баявое лятунства цяжка збамбардавала некалькі разоў Лёндан, асабліва вялікія шкоды былі спрычынены ноччу з 29 на 30 студзеня, калі 900 нямецкіх самалётаў скінулі на Лёндан 1.000 тонаў разрыўных і запальваючых бомбаў. Акрамя таго, 150 самалётаў бамбардавалі ваенна важныя аб'екты ў паўдзённа-усходняй Англіі. Пасьля праведзенай бамбардыроўкі Лёндану былі заўважаны ў многіх кварталах гораду вялікія пажары. 34 самалёты не вярнуліся назад.

Англя-амэрыканскае лятунства праводзіла далей свае тэрарыстычныя налёты на гарады Нямеччыны, асабліва на гарады — Бэрлін, Франкфурт над Майнам і Браўншвайг—Магдэбург. Была скінута вялікая колькасьць паветраных м[illegible] разрыўных і запальваючых фосфарных бомбаў. Было зьнішчана шмат жыльлёвых памешканьняў, гошпіталяў, цэркваў, школаў і культурных памятнікаў. Былі забітыя і раненыя. Пры гэтым было зьбіта 297 самалётаў, у большасьці 4-х маторных бамбавікоў.

—o—

„Гарматныя харчы“ з Бразыліі

Упяршыню вораг пачаў гаварыць аб вайсковай помачы з боку Бразыліі. Бразылія мае выслаць на фронт каля 100.000 жаўнераў. Перадавыя штабы бразылійскіх войскаў знаходзяцца ўжо ад даўжэйшага часу у паўночнай Афрыцы й Італіі. Паводле паведамленьняў гэтых штабаў, бразылійскія жаўнеры будуць скіраваныя ў першую чаргу на італьянскі фронт. Першыя аддзелы павіны прыбыць на фронт у хуткім часе.

У бразылійскіх кругох з шумам гаворыцца аб тым, што гэтыя аддзелы будуць змагацца пад собскімі сьцягамі ў пасобных вайсковых адзінках. Галоўнае камандаваньне належыць, аднак, да англя-амэрыканцаў.

Так Бразылія ўваходзіць у вайну дзеля грошаў, па загаду Амэрыкі й Англіі, бяз ніякага поваду, і высылае сваіх сыноў на сьмерць, каб задаволіць англя-амэрыканцаў.

На італьянскім фронце знаходзіцца шмат чужых легіёнаў, каторыя англя-амэрыканцы высылаюць у першую лінію, дзе адбываюцца найцяжэйшыя баі. Побач з жаўнерамі Бадоліо змагаюцца там французы. Асабліва Англія стараецца сьцягнуць з сваёй імпэрыі ўсе падуладныя народы на фронт.

Паветраныя атакі на Лёндан

Апошняя нямецкая паветраная атака на Лёндан дала ангельцам ізноў доказ таго, што нямецкае лятунства, ня гледзячы на даўгое й жорсткае змаганьне, ня страціла сваёй баявой сілы. Агенцтва Рэйтэр не падало да публічнага ведама нічога аб гэтай атацы, і толькі з паведамленьняў радыё можна сабе ўявіць, наколькі яна была сільнай. Гаварылася ў гэтым паведамленьні, што адбылося вельмі цяжкое змаганьне з атакуючым ворагам, а ў канцы коратка сказана, што шмат жыхароў засталося бяз даху над галавой.

Як удалося далей даведацца з боку ворага сільныя лятунскія нямецкія аддзелы ў некалькіх хвалях зьявіліся над Лёнданам з двух-трох напрамкаў; неба пакрылася нямецкімі парашутамі з асьвятляючымі ракетамі, а горад над Тэмзай устрасануўся ад сільных выбухаў нямецкіх бомбаў. Гэты алярм быў у Лёндане 701 чарговым алярмам у сучаснай вайне.

Новы палітычны манэўр Рузвэльта

Паводле паведамленьня агенцтва Рэйтэр, бальшавікі ня прынялі амэрыканскага пасярэдніцтва ў савецка-польскім канфлікце.

У далейшым паведамленьні выясьняецца, што савецка-польскія суадносіны не знаходзяцца ў такой стадыі, якая-б вымагала неабходна пасярэдніцтва Амэрыкі.

Факт гэты не зьяўляецца нечаканым для палітычных кругоў. Справа ў тым, што Рузвэльт не хацеў страціць польскіх галасоў у новых наступаючых выбарах прэзыдэнта і дзеля таго ён зрабіў гэты ашуканскі манэўр. Ясным становіцца цяпер тое, што Эўропа прадана канчаткова бальшавікам на канфэрэнцы ў Маскве і Тэгеране. Зразумела, што Амэрыка й Англія далі сваю згоду на гэта. Саветы маюць праводзіць бальшавізацыю Эўропы «ратамі», паступова, згодна з прыгатаванымі да гэтага ўжо плянамі.

Зьмена ўраду ў Аргэнтыне

У сувязі з сарваньнем дыпляматычных зносінаў Аргэнтыны з Нямеччынай, Рэйтэр паведамляе, што міністар юстыцыі, міністар унутраных справаў, гаспадарчы міністар і тры вышэйшыя ўрадоўцы падаліся ў адстаўку.

Гэтыя зьмены ў урадзе паказваюць, што ў ім ня было адзінства. Нявядома яшчэ таксама, ці аргэнтынскі народ з захапленьнем прыйме станоўкі шаг свайго ўраду. Паводле заграчнічнай прэсы паседжаньне аргэнтынскага парляманту толькі сапраўды пакажа, ці ўрад Рамірэца вядзе сваю палітыку для ўтрыманьня ўнутранага супакою дзяржавы. Падчырківаецца таксама яшчэ тое, што і ў сучасны мамэнт сярод аргэнтынскага народу знаходзіцца шмат староньнікаў Нямечыны.

Сарваньне дыпляматычных суадносінаў

Пад націскам Рузвэльта Аргэнтына парвала дыпляматычныя адносіны з Нямеччынай і Японіяй.

Паводле выясьненьняў міністра замежных справаў фон Рыббэнтропа, паўночна-амэрыканскі ўрад ужо некалькі гадоў таму прымушаў Аргэнтыну парваць дыпляматычныя зносіны з дзяржавамі восі. У той час, аднак, Аргэнтына не спалохалася варожых пагрозаў і цьвёрда трымалася незалежнай палітыкі. Урад Рамірэца аказаўся слабейшым і падпарадкаваўся волі паўночна-амэрыканскіх дзяржаваў. Падстава аргэнтынскага ўраду да сарваньня дыпляматычных зносінаў з Нямеччынай ня згодна з праўдай. Аргэнтынскі ўрад закідае нямецкаму пасольству, быццам ягоныя супрацоўнікі прыймалі ўдзел у шпіянажы. Такім чынам, аргэнтынскі ўрад толькі выказаў тое, што ён падпарадкаваўся цёмным мэтам Вашынгтону й зьяўляецца ягонай новай ахвярай.

Практычна Нямеччына нічога ня страціла ад гэтага, як у сучасны мамэнт, так і ў пасьляваенным часе. Найвялікшыя страты мае ў даным выпадку Англія. Яна наагул шмат мусіла ахвяраваць сваім амэрыканскім саюзьнікам, цяпер яна страціла сваю пазыцыю ў Аргэнтыне. Даляр пачынае выцясьняць ужо з Аргэнтыны ангельскі фунт, і ўвесь ангельскі капітал у суме 800 мільёнаў фунтаў можна лічыць загубленым.

З УСЯГО СЬВЕТУ

✦ Як паведамляе ангельская газэта «Дэйлі Гэральд», у ангельскім графстве Лянкашыр трывае далей вялікая забастоўка гарнякоў.

✦ Кіраўнік цэнтралі Вольнай Індыі ў Бэрліне, Намбіар, вызначаны Субгасам Хандрой Бозэ дзяржаўным міністрам і сябрам габінэту тымчасовага ўраду Вольнай Індыі.

Тодар Кляшторны

Няма, здаецца, у беларускай літаратуры больш трагічнае асобы, чым Тодар Кляшторны. Ён прыйшоў у беларускую паэзію з асаблівасьцямі, якія не маглі атрымаць свайго поўнага разьвіцьця. Тыя надзеі якімі жыў паэт, не спраўдзіліся. Жыцьцё вымагала ад яго таго, чаго ён ня мог даць. Кляшторны прыйшоў у супярэчнасьць з «сацыялістычным рэалізмам», якога вымагалі бальшавікі ў літаратуры. Прытрымліваючыся такога рэалізму, трэба было ісьці супроць аб'ектыўнай рэчаіснасьці, трэба было адважыцца ашукваць самога сябе, трэба было папросту ілгаць, чаго шчыры і сапраўдны паэт не хацеў. Адгэтуль трагізм Кляшторнага, як паэта й чалавека.

Ужо першы зборнік вершаў Кляшторнага гаворыць аб творчай раздвоенасьці паэта. Сам назоў яго «Сьветацені» сьведчыць аб гэтым. Потым зьяўляецца другі зборнік вершаў «Кляновыя завеі». Звонкія вершы гэтае кніжкі не затушоўваюць сапраўднага твару паэта. У «кляновых завеях» жыцьця ён далей ідзе сваёй дарогай. Але паэт чуе, што яго творчасьць прыходзіць у разлад з наказамі савецкае казённае крытыкі. Таму зусім зразумела жаданьне Кляшторнага «некуды пайсьці», пайсьці ад таго, што яму абрыдла і няцікава, пайсьці абы-куды, толькі-б ня бачыць «сонечнай радзімы», толькі-б заглушыць боль па Ёй.

«Пайсьці-бы ў ноч.
пайсьці далінай
пайсьці-б, чорт ведае куды.
Ня ўсе пратоптаны пуціны,
ня ўсе стаптаны гарады».

Але-ж ад жорсткай сапраўднасьці нікуды ня дзенешся. За кожным такім ідэйным хістаньнем паэта сочыць НКВД, дарма што ім на першы выгляд ніхто ня цікавіцца. Але-ж паэт добра разумее сваё становішча, хоць ён «ня ўмее ні плакаць, ні каяцца за няпэўна пастаўлены крок». Яго ня надта палохае, што:

«Ходзім мы пад месяцам высокім,
а яшчэ пад ГПУ . . .»

як трапна ахарактарызаваў ён стан рэчаў у Савецкім Саюзе. Гэтае двухрадкоўе зрабілася гістарычным афарызмам, які ня сходзіў з вуснаў чытаючай публікі. Тодар Кляшторны ішоў ужо па шляху, супроцьлеглым таму, па якім ішлі так званыя савецкія паэты. Затое гэты шлях не зьяўляецца ганебным. Гэта шлях сумленнага й адданага свайму народу паэта. Гэта шлях сьвядомай самаахвярнасьці.

У беларускай літаратуры Тодар Кляшторны лічыўся афіцыяльна мяшчанскім, канарэечным хоць і таленавітым паэтам. Чаму? Таму, што ён ня пісаў аб «шчасьлівым і радасным жыцьці» народаў СССР, аб «мудрым бацьку Сталіне». У вадказ на тое што паэта называлі «мяшчанскім, канарэечным», ён, напіўшыся за апошнія грошы, часта купляў канарэйку, заходзіў у Дом Пісьменьніка ў Менску, садзіўся за стол і прымушаў яе сьпяваць, пасьля чаго, аблакаціўшыся на стол, у такім выпадку ён заўсёды плакаў.

— Чаго ты плачаш, Тодарка? — пыталіся сябры.

— Канарэйка здохла . . .

Кляшторны пакуль-што быў нікому непатрэбны і ўсімі занядбаны. . Паэт жыў у вялікай беднасьці, хадзіў дрэнна апранутым і нават галодным. Але творчай дзейнасьці ён не пакідаў.

Выходзіць наступная кніга вершаў—«Ветразі». Паэт дарэмна імкнецца заплыць на ветразях у сонечную краіну.

— Нікуды не заплывеш! — думала НКВД Мы заўсёды ў час зловім цябе «за паруса».

І, сапраўды, каб пазбавіць магчымасьці плысьці далей на гэтых ветразях у краіну мар і лятуценьняў, у 1937 годзе Тодара Кляшторнага арыштавалі слаўныя ворганы НКВД.

«І здохла ў клетцы канарэйка». . . .

правільна спрарочыў сабе паэт. Дарэмна ён дбаў аб тым, каб «праз шторм трапіць на штурм», (яго кніга «Праз шторм на штурм»). Савецкі шторм разьбіў ушчэнт «ветразі» лірычнага паэта. Дарэмна ён заліваецца салаўіным голасам у падзямельлі НКВД — сьвет яго, нажаль, больш не пачуе.

Яшчэ адна ахвяра бальшавізму . . .

МАСЕЙ СЯДНЁЎ.

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Беласток

Беларускі Балет пры Беларускім Аб'еднаньні ў Беластоку, падрыхтоўвае новую праграму, у склад якой уваходзіць абразок у 2-х дзеях «Кветка папараці» К. Буйлы.

Трэба зазначыць, што гэтая новая праграма складаецца выключна з беларускіх твораў.

Крывая

9.1.1944 году, на трэці дзень Калядных сьвятаў, у школе ў вёсцы Крывой была наладжана ёлка. Вучні гэтай школы ў часе канікул падрыхтаваліся належным чынам да праведзеньня ёлкі.

Перад прысутнымі дзеці прадэклямавалі шмат беларускіх вершаў і прасьпявалі некалькі народных песьняў. Асаблівым посьпехам карыстаўся марш «Мы выйдзем шчыльнымі радамі», выкананы дзяцьмі. Пасьля яго выкананьня вучань прывітаў прысутных «Жыве Беларусь!»

Паміж танцаў вызначаліся «Лявоніха» і «Сьвяжынкі».

Пасьля пастаноўкі батлейкі, быў прасьпяваны беларускі нацыянальны гімн.

Вечарам усе былі задаволены.

Кавалі

1 студзеня 1944 г., у дзень Новага Году (праваслаўнага) адбылася школьная ёлка ў Кавальскай пачаткавай школе Эйсмантаўскага амтскамісарыяту, якая была наладжана настаўніцай і паасобнымі бацькамі. Ёлка была ўпрыгожана багата рознымі цацкамі і дадаткова ланцужкамі з каляровай паперы, якія былі зроблены вучнямі школы. Ужо з самага ранку вучні школы грамадкамі падходзілі да школьнага будынку, каб паглядзець на ёлку. Каля 3 гадзіны сталі зьбірацца вучні школы з бацькамі, а роўна а трэцяй ужо толькі з цяжкасьцю можна было прайсьці праз клясу. Тут былі хлопцы і дзяўчаты, тут былі нават старыкі і старухі, якія прыйшлі, каб паслухаць песьні й вершы на сваёй роднай мове. Настаўніца школы сп. Валюк прывітала прысутных з Новым Годам і пажадала вучням добра й шчыра вучыцца, а бацькам, каб з іх дзяцей выраслі чэсныя й шчырыя беларусы. Пасьля прывітаньня вучні школы прапялі народны беларускі гімн, пасьля якога гучна пракацілася па клясе магутнае «Жыве Беларусь!» і пачалася дэклямацыя вершаў ў перамежку з сьпевамі народных беларускіх песьняў. У гэты час прыбыў на ёлку законавучыцель школы ўсімі паважаны айцец Віталі Жалезьняковіч з настаўнікам суседняй Астроўскай школы і прадстаўнік нямецкае ўлады. Дзеці пад кіраўніцтвам айца Віталія прсьпявалі некалькі калядных песень. Прадстаўнік нямецкае ўлады некалькі разоў зьвяртаўся да настаўніцы паўтарыць тую, ці іншую песьню, той ці іншы верш. Яму вельмі спадабаўся верш у нямецкай мове «Дэр Фатэр ім Гіммэль» прадэклямаваны вучнем 3 клясы Кузьміцкім Віталіем. На заканчэньне Дзед Мароз у спэцыяльнай вопратцы раздаў дзецям ёлачныя падарункі ў торбачках, кожнаму вучню, а больш пільным — яшчэ і па сшытку. Не прамінуў Дзед Мароз абдарыць падарункамі й тых дзяцей — будучых вучняў, якія прыйшлі з маткамі паглядзець ёлку. Па сканчэньні раздачы ёлачных падарункаў настаўніца хацела яшчэ наладзіць гульні для вучняў, але, нажаль, натоўп моладзі і старэйшых, якіх сабралася аж з чатырох суседніх вёсак, не захацелі адпусьціць клясу (яны яшчэ хацелі паглядзець і на гульні вучняў) і вучні з бацькамі, ня меўшы магчымасьці пачаць гульні з-за цеснаты клясы, разышліся па хатах, а госьці з прадстаўніком нямецкай ўлады й мясцовым солтысам —шчырым беларусам Уладзімерам Цярэшка, былі запрошаны настаўніцай на шклянку гарбаты. Так адбылася ёлка ў Кавальскай пачаткавай школе, якая даказала сваёй працай, што «Жыве Беларусь» і якая зрабіла на прысутных вялікае й прыемнае ўражаньне і астанецца ў памяці на доўгі час.

Прысутны.

Ваські

ЁЛКА У ВАСЬКАЎСКАЙ ШКОЛЕ

Дзень 14 студзеня г. г. надоўга застанецца ў памяці насельніцтва вёскі Ваські. У гэты дзень для дзяцей-школьнікаў была зладжана ёлка.

Увечары ў школу сабраліся: школьны камітэт, бацькі вучняў, вучні і шмат мясцовай моладзі. Кляса і ёлка былі ўпрыгожаны. Твары дзяцей зьззялі радасьцю. Урачыстасьць распачалася прамоваю настаўніцы школы сп. К. Стракоўскай, у якой яна адзначыла значэньне гэтага дня ў школьным жыцьці. Потым дзеці сьпявалі калядныя песьні, а таксама розныя беларускія песьні, як нпр. «Лявоніха», «Баба Ксюта» і іншыя. Вучні дэклямавалі шмат вершаў. На заканчэньне выканалі беларускі народны гымн. Потым дзецям былі раздадзены розныя падарункі, пісьмовыя прылады, цукеркі, булкі і інш.

Прысутным вельмі падабаліся сьпевы й дэклямацыі дзяцей. Бацькі вельмі дзякавалі тых асоб, якія паклапаціліся аб арганізацыі вечару і ёлкі.

Габяты

УРАЧЫСТЫ ДЗЕНЬ У ШКОЛЕ

24 студзеня ў вёсцы Габяты распачаліся заняткі ў школе. Дзень гэты прайшоў вельмі ўрачыста. Перад пачаткам заняткаў у школу сабраліся бацькі і іх дзеці, прысутнічалі солтысы вёсак Габяты — Васіль Шуткевіч і Нарайкі — Пётр Вайцешык, якія многа дапамагалі ў рамонце школы. У гэты самы дзень наведаў школу і Амтскамісар Ялаўкі, які таксама аказаў вялікую дапамогу ў абсталяваньні школы.

Сьвятаром Мастаўлянскай царквы быў адпраўлены малебен перад пачаткам заняткаў. Прыемна было бачыць радасныя твары дзяцей і іх бацькоў, якія доўга чакалі гэтага ўрачыстага дня.

З свайго боку мы выказалі пажаданьне, каб дзеці добра наведвалі часы заняткаў і старанна вучыліся, а бацькі каб дапамагалі сваімі сродкамі, перамагаючы тыя цяжкасьці, якія, магчыма, сустрэнуцца дзякуючы ваеннаму часу.

Прысутны.

Астрына

«Ізноў жыве Беларусь!»

Мястэчка Астрына. У першых месяцах пасьля вызваленьня ад бальшавікоў належала да Гэнэральнага Камісарыяту й толькі 1-га студзеня 1942 году было прылучана да Беластоцкай Акругі. З пачаткам 1941—42 вучэбнага году, як і ў цэлым Камісарыяце Беларусі, была гэта першая ў гісторыі гэтага мястэчка беларуская школа, хаця за польскіх часоў сьведамыя беларусы ўзгалоўленыя ТБШ ня мала прылажылі высілкаў, каб у той час адчыніць беларускую школу для сваіх дзяцей. Наскора адрамантаваны школьны будынак напоўніўся гоманам. Настаўнікі з энтузіязмам прыступілі да працы. Першым і найважнейшым заданьнем было разбудзіць у дзецях і бацькох нацыянальны дух, прыгнятаны і па-бандыцку таптаны нашымі «апякунамі».

Патрыятычныя гутаркі, вершы, гістарычныя чытанкі служылі гэтаму заданьню. Як зьнешняя праява нацыянальнага прабуджэньня, было ўведзена пэдагагічнай радай прывітаньне: «Жыве Беларусь!» хаця спэцыяльнага загаду з боку школьных уладаў ня было. Дзеці, элемэнт хутка ўспрыймаючы ўсё новае, зараз-жа забылі ўсе іншыя прывітаньні і па вуліцах мястэчка ўпяршыню з вуснаў дзяцей раздалося громкае й бадзёрае «Жыве Беларусь!» Такое выступленьне школьнай моладзі вельмі спдабалася большасьці насельніцтва і, каб гэткі стан патрываў да сяньняшняга дня, магчыма, не адзін з старэйшых вітаўся-бы гэтымі словамі. Аднак, 15 лютага 1942 г. з розных прычын школа была зачынена і распачатая школай праца ўстрымана. Школы ўжо ня было відаць. Час, аднак, робіць сваё. Дзеці без падтрымкі з боку старэйшых пачалі забываць тое, што ім дала школа, і пачалі жыць і думаць так, як іх акружэньне.

Распачатая Беларускім Аб'еднаньнем у Беластоку акцыя, адчыненьня беларускіх школ па Беластоцкай Акрузе, дасягнула, хаця й позна, таксама Астрыну. Знайшоўся настаўнік, які пачаў там арганізаваць беларускую школу. Сп. Амтскамісар вельмі прыхільна аднёсься да гэтай справы дапамог адрамантаваць памешкань-

МАСЕЙ СЯДНЁЎ.

Красуня

Заўсёды ты перада мною,
Перад табой заўсёды я.
Занята сэрца ўсё табою,
Красуня гордая мая.

Але сказаць табе ня сьмею
Я праўды гэтай з прастаты.
Чаго стаю, чаго нямею
Перад табой — ня знаеш ты.

І толькі можа хваляваньне
Дае табе аб гэтым знаць.
Няхай, няхай! Я рад. Прызнаньне
Душы ня можа расказаць.

Таксама, як вясной галіны
Сказаць ня могуць, ад чаго
Да сонца цягнуцца няспынна,
Глядзяць заўсёды на яго.

Я рад, што ты ўсягды са мною,
Што прад табой заўсёды я,
Што чую я цябе душою,
Красуня ціхая мая.

в. Мокрае, 1936 г.

Дарога на Парнас

(Уражаньні з падарожжа)

Парнас гэты, як ведама, гара такая, на вяршыне якой знаходзіцца боская карчма, слаўная на ўвесь той і гэты сьвет несьмяротнай самагонкай, у школьных падручніках званай нэктарам, або амброзыяй. Уваход (у карчму) — толькі для несьмяротных, у першую чаргу, зразумела, для багоў клясычнай грэкарымскай старажытнасьці. Аднак, калі на вашым чале спачывае ласка божая, а ў душы адзываецца божы голас, — дарога гэніяў, вядучая на парнаскае узвышша — для вас свабодная. І, з кніжкамі сваіх несьмяротных твораў пад пахай, ды з ляўравым вянком на галаве, вы сьмела можаце выправіцца ў гэную карчму алімпійскіх вяльможаў, дзе ў дабранай кампаніі несьмяротных багоў і багінь нэктарам тым і амброзыяй будзеце абліваць сваю несьмяротнасьць.

Між намі аднак кажучы — дарога гэніяў не зьяўляецца ўсё-ж адзіным шляхам, вядучым на парнаскую вышыню. Як і на кожнай звычайнай гары, так і на боскім Парнасе — поўна ўсялякіх бакавых ды сабачых сьцежак, пратаптаных і пратоптываных усялякага роду і племені парнаскімі абібокамі, істотамі з мокрымі галовамі, у сэрцах якіх бушуе вясна восемнаццатага году жыцьця.

*

На шлях парнаскага абібока — гаворучы аб сабе — уступіў я аднак, ня маючы яшчэ скончаных восемнаццаці гадоў. Ішла якраз мая пятнаццатая вясна, было аднак гэта — для гістарычнай кажучы точнасьці—зусім не вясной, а позьняй ды мокрай восеньню. У базыльянскіх старых мурох кіпела тады амбітная моладасьць, з рук у рукі лётала традыцыйная вучнёўская газэта, шумелі літаратурныя гурткі, кружачы маладыя галовы сваімі аўтарскімі вечарамі.

Моладасьць, моладасьць! — ківаючы сівой ці лысай галавой, можа не адзін паважны сяньня чалавек тужліва ўсьміхнецца, ныбіпнасьць успамінаючы першых грахоў сваёй моладасьці... Як-бы там дзеці ўсё-ж ня гулялі, абы ня плакалі.

Дзяцінныя аднак флірты з боскай музай паэзіі не заўсёды і ня кожнаму абыходзяцца бяз плачу. Бо і як тут — скажыце — не заплакаць, калі ахоплены першым выбухам вольнага натхненьня і напісаўшы ўжо два першыя радкі свайго першага вершу, з потам на чале перакокваешся, што гэтая муза боская, здавалася-бы апякунка будучых талентаў, зусім і ня думае заапекавацца новародзячайся паэтыцкай пэрлай. І ніякімі нават абгрызаньнямі алавіка ня можна — хоць ты плач — вымаліць у гэтага нялюдзкага бабскага стварэньня — ані боскае, ані якой-колечы чалавечай рыфмы.

І, не закончыўшы так аднаго вершу, прыходзілася ліру сваю перастраіваць на іншы тон і распачынаць верш новы. Цэлы брульён меў я гэтых першых сваіх вершаў. І усё — па два радкі....

Амбітная ды нецярплівая моладасьць, ня прывыкшая яшчэ да большых мазгавых высілкаў, не давала часу на доўгае думаньне. Хацелася як мага хутчэй верш напісаць і выдрукаваным пабачыць, хаця-бы і ў вучнёўскай газэце. Быць паэтам! — хаця-бы і на школьным Парнасе.

*

І дарма, што боская муза і далей фанабэрылася, першыя труднасьці першых пачаткаў творчага лёту ўсё-ж праламаць удалося. І хаця на восем радкоў майго першага вершу й было толькі чатыры скромныя рыфмы, — але ўсёткі бяз бабскай музы гэтай — помачы й ласкі.

Перапісаны на чыста на вырваным з шытка куску паперы, наступнай ужо раніцы аднёс я яго ўва ўласныя рукі самога галоўнага рэдактара. Даўгавязы — як пасьля аказалася — рэдактар гэты, тут-жа яго прачытаўшы й маўкліва ўсьміхнуўшыся сваёй рэдактарскай нічога ня кажучай усьмешкай, сказаў усё-ж — «Добра». І, сапраўды, было-бы ўсё добра, каб гэты малады наш пачынаючы школьны рэдактар стараўся больш самастойна думаць ды каб з большай самакрытыкай і адказнасьцю адносіўся да сваіх высокаадказных рэдактарскіх абавязкаў.

Не прайшло яшчэ і колькі дзён, як мая школьная клічка, узьведзеная мной на горды п'едэстал паэтыцкага псэўдоніму, лучыла, урэшце, на газэтныя шпальты. Гэроем ўсё-ж дня і сэнсацыяй у літаратурным сьвеце, зрабіла, аднак, мяне не паэтыцкая — нікому яшчэ няведамая, — мая мянюшка, а школьная, агульнавядомая клічка. — Рэдакцыя, нясьведамая, відаць, яшчэ рэдакцыйных сваіх абавязкаў (сьвята берагчы даверaную сабе тайніцу літаратурных псэўдонімаў), публічна амаль абзываючы мяне нягоднымі калідорнымі клічкамі, на найбольш рэклямовым месцы свайго т. зв. школьнага «органу» — зусім адкрыта пісала: «Верш Ваш ня выдрукуем. Пісаць трэба старацца самастойна....» Як быццам, ня можна было-бы гэтага сказаць асабіста без непатрэбнага праўдзівай творчасьці шуму і без непатрэбных — скорых да сьмеху — сьведкаў.

*

(Аднак, калі вы думаеце, што, абставіўшы ўсе дзьверы больш ці менш даўгавязымі кантралёрамі, для маладога высокаабдоранага чалавека такі сапраўды нельга як-колечы пралезьці ў сярэдзіну, дык вы — або ня былі самі ніколі маладым чалавекам, або ня ведаеце, што такое — моладасьць).

*

(Калі рымляне ня лгалі і ад Капітолія да Тарпэйскай скалы сапраўды было ўсяго адзін крок, дык з рэдакцыйнага кошыка да вяршын Парнаскай гары — каму мора па калена — і таго ня будзе).

*

Так непакалежэнску выкінуты старэйшым, здавалася-бы, калегам у раэдакцыйны—нічога з праўдзівым мастацтвам ня маючым супольнага — кошык, — верш мой быў усё-ж зусім самастойным, арыгінальным перакладам. Не перасаліваючы, нават можна было-бы сказаць, калі ўжо так тут да ўсяго прызнавацца,—што была гэта наагул мая першая — без калежэнскай якой помачы — самастойная школьная праца.... Сьцягнуты са старой і, здавалася, зусім забытай нейкай расейскай хрэстаматыі, — верш гэты быў настолькі мной пераложаны, што нават удалося захаваць у цэласьці— зусім, між іншым, магчымыя рыфмы арыгіналу.

*

У наступным школьным годзе кляса нашая, багатая здольнымі, горкай аднак доляй дасьведчанымі, маладымі талентамі дайшла да гэніяльнай — не без маёй ініцыятывы — думкі выдаваньня свайго ўласнага незалежнага органу са сваім уласным незалежным Парнасам. Вы ўжо самі зможаце сабе ўявіць, што за карчма вытварылася на гэтым нашым Парнасе, калі толькі скажу, што доступ на літаратурныя шпальты быў цалкам унезалежнены ад рэдактарскай якой-колечы самаволі. Кожны вучань і нават кожная вучаніца маглі свабодна ўвекавечыць сабе свае каліграфічныя імёны, уласнаручна ўпісваючы ў гэты своеасаблівы наш клясовы журнал-альбом уласнаручны твор свайго па лацінскіх лекцыях находзячага — свабоднага натхненьня. Лішнім і казаць, што ўсе амаль бачыны гэтага нашага органу, праўдзівай кузьні вольнага мастацтва, — былі закаліграфованы амаль выключна вершамі, — прызнацца аднак мушу, што былі гэта палёты маёй пераважна музы..

Нястачы мінулых гадоў, т. зв. труднасьці рыфмаваньня, з пэрспэктывы пройдзенага часу выдаваліся цяпер звычайнай пераходнай дзяцiннай незараднасьцю. Бо — ня толькі ў нашай, але напэўна і ў вашай клясе — бадай ці знайшоўся-б такі самародак, які — паскрабаўшыся ў галаве — ня выскраб-бы са сваёй мазгаўні хаця-бы некалькі больш-менш людзкіх рыфмаў. Калі-ж — здараецца — знойдзецца ў вас пад рукой яшчэ і час на цярплівасьць, дык па нейкім ужо часе вы так зможаце набіць сабе руку рыфмамі, што й самую боскую музу загоніце ў казіны найбольш нават фантастычны рог, у самы куточак — «Адказы пачынаючым аўтарам».

*

Мінула яшчэ адна зялёная вясна, а з ёю дагарэла і нашая зялёная моладасьць. З по-

не і абяцаў дапамагаць ува ўсім, дзе толькі будзе ў сілах. Насельніцтва, трэ' прызнаць таксама, ветліва прыняло гэтую вестку, а дзеці, яшчэ у часе рамонту памешканьня, прыбягалі даведвацца, калі распачнуцца запісы. 17 студзеня 1944 г., калісь зачыненая беларуская школа, распачала нанова сваю працу, праўда, у меншым, чым калісь разьмеры. Амаль за два дні, даволі вялікая школьная саля запоўнілася дзяцьмі.

Сто пар дзяціных вочак глядзела на настаўніка, чакаючы яго загаду прыступіць да працы. Трэба, аднак, хоць з жалем сьцьвердзіць, што невялікая іх колькасьць прывіталася, завучаным калісь: «Жыве Беларусь!», большасьць нерашуча барматала: «здравствуйце», «добры дзень», а нават і «Дзень добры».

Аднак пасьля першага дня заняткаў зноў упэўненае, цьвёрдае «Жыве Беларусь» адазвалася на вуліцы.

На гэтае прывітаньне я зьвярнуў увагу ў сваёй справаздачы таму, што яно зьяўляецца выражэньнем нацыянальнай сьведамасьці, нацыянальнага адраджэньня беларускага народу.

Праз школу і настаўнікаў у прыватнасьці спадзяемся дабіцца прабуджэньня адсталых нацыянальна беларусоў да працы, якую усклала на нас Бацькаўшчына.

АСТРЫНЕЦ.

Радашкавічы

РАДАШКАВІЧЫ ПРАТЭСТУЮЦЬ

Дня 16 студзеня г. г. а гадзіне 12.30, на вялізным сходзе сялян, работнікаў і інтэлігэнцыі раёну ў Радашковічах, быў абвешчаны пратэст жыхарства Радашковіцкага раёну супроць жыда-бальшавіцкіх намераў захапіць Беларусь, на што згадзіліся й капіталістычныя дзяржавы: Ангельшчына і Амэрыка.

Адчыняючы агульны сход, старшыня раёну — сп. Арэшкавіч у кароткіх словах ясна й выразна схарактарызаваў жыцьцё пад савецкім ярмом, дзе ня тое, каб што рабілася для дабра народу ў нацыянальнай справе, але нават і думаць аб гэтым было немагчыма. Сп. Кажан шырака схарактарызаваў у сваёй прамове сучаснае становішча беларусаў адносна жыда-бальшавіцкага гвалту й зьдзеку над спакойным беларускім селянінам, зазначаючы, што нічога не даецца дарма, а тым больш магчымасьць нацыянальнага разьвіцьця. За ўсё трэ плаціць, нават вельмі дарага, собскай крывёй. Спакойнае й ціхае жыцьцё толькі ад нас самых залежыць. Хопіць паказацца аднаму беларускаму паліцыянту ў вёсцы, каб двуногія зьвяры, званыя партызанамі, разьбегліся на ўсе чатыры бакі. Сп. Дварэцкі, кіраўнік Беларускай Самапомачы ў Радашкавічах, звярачваючыся да народу, падкрэсьліў значэньне БСП і заахвочваў сялян да цясьнейшае лучнасьці і жывейшае дзейнасьці.

Пасьля прамовы была прачытаная рэзалюцыя пратэсту, у якой гаворыцца — «Мы, жыхары раёну Радашкавічы, складаем свой рашучы пратэст супроць бальшавізацыі Беларусі і падняволеньня нашага народу.

Мы аб'яўляем усяму сьвету, што ніколі ня згодзімся на штосьці гэткае. Мы ня хочам праліву крыві, але ў абароне свайго краю і волі, мы гатовы ўжо сяньня ўзяць зброю ў рукі й кінуцца ў заўзяты бой дзеля вызваленьня Беларусі ад жыда-камуністычнае ўлады, бо лепш згінуць у змаганьні, чымся трапіць зноў у калгасную няволю бальшавікоў.

Пасьля пратэстацыйных клічаў і адыграньня беларускага гімну, сход быў зачынены.

Стоўпцы

УРАЧЫСТЫ СХОД У СТОЎПЦАХ

У перапоўненай салі чыгуначнай станцыі у Стоўпцах, з удзелам шматлікіх прадстаўнікоў паветавай і сельскай адміністрацыі, 16 студзеня адбыўся ўрачысты сход, прысьвечаны абвяшчэньню Беларускае Цэнтральнае Рады. Сп. Гэбітскамісар Баранавіцкай Акругі Обэрфюрэр Вэрнэр, падаючы да ведама акт арганізацыі Беларускае Цэнтральнае Рады, зазначыў, што факт гэты зьяўляецца новым фактам даверу нямецкага цывільнага кіраўніцтва да беларускага народу. Гэты давер, аказаны за чынны ўдзел беларусоў у агульным змаганьні з бальшавізмам.

Сп. Гэбітскамісар выказаў поўную надзею, што беларускі народ скарыстае гэты давер на агульную карысьць беларускага й нямецкага народаў і што далейшую працу накіруе на поўнае супрацоўніцтва з немцамі ў змаганьні з агульным ворагам — бальшавізмам — аж да канчатковай перамогі. Адным з паважных заданьняў у гэтым змаганьні на сяньняшні дзень зьяўляецца поўная ліквідацыя лясных бандытаў, дзеля чаго ўжо пачынены пэўныя крокі.

Выражаючы шчырую ўдзячнасьць нямецкаму цывільнаму кіраўніцтву на Беларусі ад імя ўсіх прысутных, паветавы старшыня ў Стоўпцах сп. Ясюк зазначыў, што беларускі народ бачыць сваю лепшую будучыню толькі ў супрацоўніцтве з нямецкім народам. Бальшавізм для беларусоў — нацыянальная сьмерць. Дзеля гэтага ўсе беларусы, якія хочуць нацыянальнай адбудовы Бацькаўшчыны, будуць непахісна й цьвёрда поруч з Нямецкай Арміяй і Народам змагацца супроць агульнага зла — бальшавізму. Як знак удзячнасьці і станоўкасьці ў змаганьні пад бурныя воплескі была прынята грамата-дэклярацыя на імя Гэнэральнага Камісара Беларусі.

Пад гукі нацыянальнага гымну паветавы старшыня сп. Ясюк даручыў мясцоваму Аддзелу Саюзу Беларускае Моладзі сьцяг. Даручаючы сьцяг, ён сказаў: Трымайце яго ўпэйнена і мужна, нясеце яго чэсным нацыянальным шляхам».

Урачысты сход быў закончаны ўзнагародаю прапаўнікоў паветавай і сельскйа адміністрацыі. Узнагароды былі раздадзены сымбалічнага і матарыяльнага значэньня.

Адчуваючы паважны настрой прысутных на сходзе, мімаволі паўстае цьвёрдае ўпэўненьне, што беларусы ў сваёй пераважаючай масе будуць шторав мацней загартоўвацца ў барацьбе з жыда-бальшавіцкай нахабнасьцю й што надыйдзе час, калі край наш поўнасьцю будзе ачышчаны ад бальшавіцкай пошасьці.

Прысутны.

Гарадзішча

З ЖЫЦЬЦЯ ГАРАДЗІШЧА

Дня 13.1.1944 г., у памешканьні Беларускага Дому Культуры адбыўся сход сялянства, рабочай інтэлігэнцыі і моладзі пры перапоўненай салі.

Спачатку адбыўся канцэрт, наступна прамаўлялі: сп. Старшыня павету, сп. Акруговы Камісар, Акруговы Гаспадарчы Кіраўнік і сп. Бедрыцкі. Усе прамовы закранулі гаспадарчыя й палітычныя пытаньні.

Сп. Акруговы Камісар уручыў адзнакі заслугі для пяцёх найбольш выдатных працаўнікоў павету, а таксама матарыяльныя ўзнагароды для трох сялян. Дэлегацыя ўручыла Акруговаму Камісару адрыс на імя сп. Гэнэральнага Камісара, як выраз удзячнасьці за даныя беларускаму народу правы сьцьверджаныя дэклярацыяй з дня 21.XII 1943 году.

Баранавічы

З КУЛЬТУРНАЕ НІВЫ

У мэтах зактывізаваньня працы Культурнае Таварыства ў Баранавічах у нядзелю 23 студзеня г. г. у БДК склікала публічную сходку.

Запачаткаваў сходку, заступнік старшыні Культурнага Таварыства, др. Малецкі. Западаючы сабраных характар таварыства, ён падкрэсьліў, што таварыства, памятуючы слаўныя традыцыі былых нашых культурных арганізацыяў, пачатую імі працу будзе весьці далей. Заклікаў сабраных узяць чынны ўдзел у працы таварыства.

Д-р Станіслаў Станкевіч прачытаў даклад на тэму «Жывучая сіла беларускае мовы». У словах пераконваючых дакладчык схарактарызаваў паўстаньне і разьвіцьцё беларускае мовы сярод моваў іншых народаў, сьцьвердзіў уплывы нашае мовы ў пэўны пэрыяд часу на разьвіцьцё моваў другіх народаў, давёў яе жывучасьць і ў тыя часы, калі ворагі імкнуліся зьнішчыць яе.

Даклад меў вялікае зацікаўленьне. Слухачы, што перапоўнілі салю, ня гледзячы на працяглясьць дакладу, выслухалі з глыбокім спакоем і абдарылі дакладчыка бурнымі доўгатрываючымі воплескамі.

З ініцыятывы Беларускае Самапомачы ў Несьвіжы, днямі 19 і 20 студзеня г. г. праведзена вулічная зборка на карысьць папярпеўшых ад вайны. Зьбірала ў горадзе дзесяць скарбонак, якія ў выніку сабралі агульную суму 1.164 РМ.

ЖЫЦЬЦЁ БАРАНАВІЦКАЙ АКРУГІ

Днямі 16, 17 і 18 студзеня г. г. адбыліся шматлікія сходы у Стоўпцах, Міры, Вялікіх Жухавічах і Новай Мышы.

З асаблівым уздымам адбыліся сходы ў Стоўпцах і Вялікіх Жухавічах. Пад гукі паліцыйнае аркестры спаткалі жыхары Вялікіх Жухавічаў Акруговага Камісара. Узброеныя сяляне стройна прайшліся перад Акруговым Камісарам і прынялі прысягу на вернасьць у служэньні Бацькаўшчыне.

На месцы Акруговы Камісар выдаў сялянам тымчасовыя пасьведчаньні на вечнае валоданьне гаспадаркамі і маемасьцю.

Пад гукі беларускага нацыянальнага гімну, Акруговы Камісар залажыў першы камень пад пабудову беларускага Дому Культуры, які ў працягу чатырох тыдняў будзе выканчаны й адчынены для культурна-нацыянальнай працы.

Прыемна бачыць, як у Баранавіцкай Акрузе ажыцьцяўляюцца мерапрыемствы Гэнэральнага Камісара Беларусі. Народ зразумеў свой шлях і з зброяй у руках змагаецца за супакой свае працы, волю і дабрабыт.

Трэба адзначыць вялікія заслугі Акруговага Камісара ў адносінах да сялянства, які трымае з імі цесную лучнасьць. Добра ведае іх жыцьцёвыя патрабаваньні й заўсёды йдзе ім насустрач.

шасьцю дзяціннага вершаплёцтва ў нашым клясовым спадарожніку — альбоме трэба было разьвітацца. На чале нашым спавівала гняздо павага кандыдатаў на атэстат сьпеласьці.

Нэктарам чыстай паэзіі ўсьміхаецца да мяне мая восемнаццатая вясна. П'яны рыфмамі, цэлыя ночы блукаюся я ў падножжа боскага Парнасу пад вокнамі маёй музы.

...здалёк аднак ад парнаскай паліцыі, рэдактараў, рэдакцыяў і рэдакцыйных кошыкаў.

Думкі — акрыленыя рамантыкай лятуценьняў — кружыліся над недалёка ўжо рысуючыміся зарысамі ўласнага зборніка вершаў.

*

Аднаго дня каторага там творчага году вершы свае паказаў я бацьку. Аднак — замест таго, каб вершы гэтыя яму прадэклямаваць, як гэта робяць у падобных выпадках больш дасьведчаныя паэты, я лёгкадумна пазволіў бацьку іх прачытаць самому. І, як можна было-бы не спадзявацца, сьвяточная чытка гэтая закончылася будзённай прозай — «Чытаюцца нягладка. Неапрацаваныя».

Я не спрачаўся. Бацька мой, хаця ў моладасьці і сам быў аматарам парнаскай алімпістыкі, але ўсё-ж ад чалавека, які не зьяўляецца прафэсыянальным артыстам драматычнага якога тэатру, нельга вымагаць беззаганнага чытаньня чужых вершаў. «Бязумоўна,— згадзіўся я, — «вершы яшчэ ня зусім выпаліраваныя» Але думаў я цалком штось іншае. Чаму— скажам— чытаюцца, зусім гладка, калі я сам іх чытаю?...

Доля ўжо мусіць нашага брата такая, што — каб выбіцца на дарогу славы і ляўраў — трэба прайсьці пад—незаўсёды прыемным—абстрэлам больш ці менш неабаснаванай літаратурнай т. зв. крытыкі.

(Звычайны сьмяротны чалавек нават і не дадумываецца, якой гэта надлюдзкай, калі не графаманскай проста адпорнасьці трэба, каб, наткнуўшыся на людзкі мур незразуменьня і недаацэнкі, — не заламацца і не зьвярнуць з — лёсам вызначанай — дарогі).

Спрабуйце, напрыклад, ня маючы яшчэ ў Гарэцкага заасэкураванага імяні, паслаць у якую-колечы рэдакцыю найбольш нават тэніяльнае сваё тварэньне, а яшчэ лепш — які-колечы твор ужо пылам несьмяротнасьці пакрытага аўтара, — вы бясплатна атрымаеце адзін і той самы адказ: — «Слаба. Трэба больш працаваць». І гэта такім тонам, як быццам, рэдакцыйныя кухары газэтнай прозы сапраўды маюць там нейкае ўяўленьне аб тым, што такое большая або меншая творчая праца.

Ніводзін на сьвеце рэдактар не скалочваў яшчэ з такім напружаньнем усіх сваіх сілаў сваёй — выразкамі запоўненай газэціны, — з якім гэта кожны паэт — з хаосу навеяных натхненьнем слоў — мусіць выпаласківаць залатыя зерняткі паэзіі.... Каб я — скажам— з такім накладам працы і стараньняў— з якім абрабляў свае вершы школьныя адрабляў-бы лекцыі, дык, напэўна, дастаў-бы, калі не ляўравы вянок, дык мэдаль за матуру з брыльлянтамі.

....І я здэцыдаваўся. Выбрацца да блізкай якой з музай бывалай асобы, да брата па пяру, які-бы цябе выслухаў, зразумеў, апаніў, падтрымаў, — да кагось з Парнасу.

*

Ул. Казлоўшчык прыняў мяне, як старога знаёмага. У артыстычнай абстаноўцы параскідванымі рукапісамі ўмэбляванага — малога пакойчыка, у прыяцельскай атмасфэры ўзаемнага зразуменьня, праламаўшы першыя эстрадныя труднасьці, распачаў я свой першы аўтарскі вечар. На першы агонь пайшоў адзін з маіх першых перакладаў з Пушкіна.

Ул. Казлоўшчык, з мэцэнасаўскай цярплівасьцю выслухаўшы мяне да канца і, ня трацячы добрага гумару, заўважыў: — «Рытміка ня ўсюды вытрымана. А наогул зусім добра». Я ўсьміхнуўся. «У Пушкіна — кажу — таксама вольным вершам.... Адны радкі даўжэйшыя, іншыя карацейшыя...» І ўжо было шкадаваў, што не забраў з сабой Пушкіна, як раптам Казлоўшчык, адкінуўшы галаву назад, з памяці пачаў дэклямаваць пушкінскі арыгінал, пальцам па стале такт выбіваючы верша.

Ці-та ці-та ці-та ці-та
Ці-та ці-та ці-та ці-та
Ці-та ці-та ці-та ці
Ці-та ці-та ці-та ці

...Ці гэтай ноччу я спаў — трудна прыпомніць. З шырака расчыненымі вачыма я стаяў перад адчыненымі дзьвярыма вялікай і так дурной таямніцы.

Чаму я гэта раней ня ведаў?!.

Бывала, хочучы спраўдзіць свой верш, я мусіў немагчымую колькасьць разоў яго прачытываць, вухам стараючыся вылавіць якую-колечы яго шурпаватасьць. Ды акрабатычна гнуткі язык так лоўка прывучаўся пераскаківаць праз усе магчымыя і немагчымыя яго выбоіны, аж урэшце верш здаваўся сапраўды лёгкім і клясычна правільным....

*

І зрабілася мне страшна сорамна, сорамна перад самім сабой... І ўспомніліся лекцыі лацінскай мовы, оды, і элегіі Горацыя, Віргілія, Авідзія....

...Графіка клясычна-рымскага вершу, — гэтыя рысачкі, дужачкі, націскі з гэомэтрычнай правільнасьцю вырысоўваныя на дошцы вучыцелем клясычнай мовы.

Як я мог гэтага ня ведаць?!!

І цяпер толькі — пальцам стукаючы па сваёй галаве — успомніў — (першым відаць выбухам вольнага натхненьня выбітыя з арбіты памяці) — лекцыі вучыцеля Заморына — тэорыі прозы і паэзыі. А гэта я мусіў усё-ж ведаць — гэтыя ямбы, харэі ды іншыя розныя паэтыцкія мудрасьці — знаючых толк у паэзіі грэкаў. У Заморына ня можна было гэтага ня ведаць.

Ці-та та ці-та та ці-та та ці-та
Ці-та та ці-та та ў цём-ну-ю даль.
Толь-кі у ча-се глу-хой не-па-го-ды
Збе-ра-гу Нё-ман ня вый-дзе а-маль
Вер-бы і воль-хі....

І —хочаш ня хочаш — прыйшлося зьлезьці з Пэгасавага сядла і — міла ня міла — улазіць у скуру рэдактара*). І, на сэрца накінуўшы плашч рэдакцыйнага хірурга, трэба было — у сілу сівеючых канонаў вершаванага мастацтва — кожны свой верш палажыць на Пракурставы ложак паэтыцкай мэтрыкі. І, рэдактарскім чырвоным алавіком — уласнаручна — таму галаву адсячы, гэтаму выцягнуць ногі... Мала катораму з іх удалося вылізацца ад уласных рэдакцыйных паправак касмэтычнага ўхарашваньня. Барабанны бой, выбіваны мной пальцам па стале, аказаўся для большасьці— хаўтурным маршам...

*

(Недапечаным зборнікам маіх недасьпеўшых паэзіяў маці мая варыла гастранамічную паэму для блуднага — на ногі ўстаючага — парнаскага абібока).

*

Узброены ня горш ужо самога Максіма Багдановіча ўсімі закуліснымі тайніцамі старой і навейшай тэхнікі, — хаця і мог я яшчэ час нейкі ўгаварываць сябе, што перад маёй паэтычнай кар'ерай ніякіх ужо паважнейшых перашкод ня будзе (і пачаў нават было ўжо памаленьку і друкавацца), — але якраз цяпер— лепш, як калі-небудзь сталася мне ясным, што — каб быць сапраўдным паэтам — мала мець адпаведныя для гэтага веды, мала быць добра знаёмым з сусьветнай літаратурай і рэдактарамі, мала мець вялікае жаданьне і ня меншую цярплівасьць.

Калі на чале вашым не спачывае ласка божая, а ў душы не адзываецца голас божы, — ня сплыве на вас боскае натхненьне аплкунчай музы і, апрача сьмяротнага граху перапеваў, з вершаў вашых ніякай несьмяротнай паэзіі ня будзе.

І дарма, што бацька мой, як і Пушкіна бацька, і стараўся ў сваім часе пісаць паэзіі, — ніякага Пушкіна, як паказала жыцьцё, з мяне ня выйшла. І на парнаскую вяршыну так я і не далез. І ў боскай карчме — прызнацца — ня быў, нэктару ды амброзыі — пяпіў, па барадзе не цякло і ў рот не папала.

ЧАСЛАЎ Б.

23.1.1944. [illegible]

*) Аб гэтым Пэгасе —між іншым —варта было-б тое ці сёе закінуць, аднак, памяць аб зажабленым балоце, куды быў запёр ён мяне ў сваім часе, — адбірае мне нават найменшую ахвоту гаварыць нават што-колечы аб гэтай безгалковай, хаця і паднебнай скаціне.

З ВЫДАВЕЦКАЕ НІВЫ

Беларускі Народны Календар «Гаспадар» 1944 г.

У мінулым месяцы вышаў з друку Беларускі Народны Календар «Гаспадар» на 1944 год. Календар выданы кніжкай, Reichsnährstandsverlag'ам у Кёнігсбэргу, друкаваны пераважна кірыліцай, аднак, некаторыя артыкулы екладзены лацінкай. Павонкава календаркніжка мае прыгожы выгляд. Вокладка, выдрукаваная ў двух калерах — чырвоным і зялёным. Навокал узорачная абводка, а пасярэдзіне абразок — араты. Шкада, што мастак ня трымаўся чыстага стылю беларускага фальклёру як у фарбах, так і ў абводцы. Календар багата ілюстраваны, на першых бачынах прыгожыя здымкі Адольфа Гітлера. Далей пачынаецца календар. У календары памечаны стары і новы стыль, праваслаўныя і каталіцкія сьвяты, гістарычныя паметкі з сучасных падзеяў, а таксама ўсход і захад сонца й месяца. Побач разьмешчаны прыгожыя здымкі, тэхнічна выкананыя без заганы. Унізе, пад здымкамі, надрукаваны галоўныя гаспадарскія парады. Пасьля календара пачынаецца рад артыкулаў гаспадарча-палітычнага значэньня. Знаходзім там палітычна ўсьведамляючыя артыкулы, побач з парадамі ў гадоўлі жывёлы. У канцы зьмешчаны абвесткі розных фірмаў, прадаючых гаспадарскія машыны, байцоўкі або іншыя рэчы, неабходныя гаспадарам. Друк даволі выразны, толькі лацініца крыху малая з разьліку на вёску. З літаратурнага боку календар апрацаваны даволі добра і цікава. Калі мы параўнаем з календаром-кніжкай мінулага году, то, бязумоўна, у гэтым годзе календар апрацаваны куды ляпей. Шкада толькі, што беларускі календар вышаў з друку пазьней ад польскага календара, але ў будучыні, маем надзею, гэтыя дробныя недахопы будуць выпраўленыя.

БЕЛАВЕЖСКІ

У дапамогу настаўніку

Зло не заўсёды — зло

Цэлае лета вісеў жолуд на старым дубе. Бог ведае, як далей, а пакуль ён быў малы, вялікага гора зазнаць яму ня прышлося. Праўда, на яго тады ніхто не зварочваў і ўвагі: як-бы яго й на сьвеце ня было, толькі сонейка, выплыўшы з-за лесу, узіралася на яго і неставала сваім цяплом, бы тая маці. А калі, бывала, яно прыпякала надта горача — любоў часта пераходзіць свае граніцы, — маленькі жалудок хаваўся ў цяньку густых лістоў, як пан пад парасонам, і яму заўсёды было добра.

Так і вісеў ён, ні для каго незаметны.

Але-ж, урэшце, вісець яму абрыдла.

Яно такі й праўда: як-бы тым ня было добра, але калі гэта дабро цэлы век астанецца без усякай зьмены, то яно лёгка перстае быць дабром. Гэтак было з жолудам: захацелася яму другога жыцьця: так і цягнула яго саскочыць з галіны й пакачацца па мягкай зямлі. Ня раз ён ужо парываўся зрабіць гэта. Сказаўшы праўду, трохі з ветру гарыць сьвет. Бывала, чуць узыйдзе сонца, гэты жартаўнік і штукар-вецер зараз і падкрадзецца, але так, каб ня чуў стары дуб, і пачне баламуціць дубовых сынкоў. Што казаў жолуд, ня ведаю. Болей сьмелы вецер гаварыў грамчэй, і вось што ён шаптаў раз жолуду.

— Дурны ты? Я пражыў на сьвеце болей вякоў, як лістоў на гэтым дубе, і кажу табе: раз у цябе ёсьць сіла, ты заўсёды знойдзеш спосаб жыць на сьвеце, і ты праб'еш сабе дарогу — што жывое, жывым і застанецца.

А стары дуб тымчасам гаварыў так.

Сынок! Патрывай яшчэ трошкі, падрасьці, уздужай. О! ты яшчэ ня ведаеш, як цяжка жыць на сьвеце. Паслухай мяне, старога. Ведама, бацька: шкада яму сына. — Ня пускае бацька, — ціханька шаптаў жолуд на намову ветру.

І трэба-ж было, каб гэту гутарку прачула сьвіньня! Раз, ужо зусім пад восень, жолуд убачыў, як пад дуб, рохкаючы, трушком падбегла лапавухая асоба. Угледзеўшыся добра, жолуд абамлеў: на зямлі ляжала шмат такіх-жа, як і ён, жалудоў і сьвіньня хрумстала іх без усякай жаласьці. На тое-ж яна сьвіньня, даруй Божа. З вялікага страху бедны жолуд задрыжэў, вылузаўся з місачкі і упаў на зямлю ў двух кроках ад сьвіньні! Але ўпаў ён якраз у тую яміну, што вырыла сьвіньня сваім уласным доўгім лычом.

І вось што вышла: сьвіньня хацела паесьці жалуды — і памагла вырасьці аднаму жолуду, вырыўшы яму пасьцельку. Жолуд на другі год прарос і стаў дубком, а сьвіньню людзі закалолі, і яна стала мясам.

Горды гусак

Плавець па сажаўцы гусак і ў голас размаўляе сам з сабою.

— Як я да ўсяго здатны: і на вадзе плаваю, і па зямлі хаджу, і лётаць умею. Пэўна, няма другой такой птушкі на сьвеце, — я за ўсіх лепшы.

Падслухала гусака чапля і сьмяецца з яго.

— Дурны ты, гусак! Ціж можаш ты плаваць, як шчупак, лётаць, як арол і бегаць, як алень? Ляпей ведаць добра што-небудзь адно, чымся шмат чаго, але ўсё блага.

Бліскаўкі

Выстраеныя ў струнку рады самаахоўцаў. Рытмічным шумам суправаджаецца выкананьне каманды. Некалькі страявых рухаў, і запаноўвае поўная цішыня. Урачыста выходзіць аддзел з сьцягам і становіцца перад аддзеламі самааховы. У гору падымаюцца рукі, і дружна паўтараюцца словы прысягі. Яны як быццам падаюць на ўстаўленыя вінтоўкі і кулямёты— гэта клятва, што ў змаганьні з ворагам ня будзе ніякай літасьці.

Нават, каб тысячы сьмерцяў абрушылася на іх, яны будуць верныя да канца...

У царкве гараць усе агні. Паволі напаўняецца царква людзьмі, якія прыглядаюцца маладым змагаром, што непарушна слухаюць урачыстае малебне. З багаславеньнем пачынаюць маладыя жаўнеры свой цяжкі, ганаровы шлях.

Чуюцца родныя словы...

Уважна слухаюць самаахоўцы павучэньне свайго сьвятара.

Сапраўды, добра йсьці ў служэньні сваёй Бацькаўшчыне й народу простай дарогай, а ня быць тым чаротам, аб якім кажа прарок, што ад ветру гнецца то ў адзін бок, то ў другі...

А пасьля... з баявымі песьнямі — у казармы. Горда ўзьняўшы галавы, цьвёрдай ступою праходзяць яны беластоцкімі вуліцамі, апавяшчаючы рытмічнымі шагамі, што яны сяго̂ньня ўступілі ў баявую службу Бацькаўшчыне.

—o—

МАСЕЙ СЯДНЁЎ.

Зманлівасьць

Сядзела ты ў чорным за чорнаю кнігай
І моўчкі чытала, а я
Сачыў за тваім кожным мігам
І ціха шаптаў: «каралеўна мая...»
Ад чорнае кнігі прыгожых вачэй,
Самотных падняць не магла ты.
—Канчайце чытаць, каралеўна, хутчэй
І пойдзем у сад наш цудоўны, багаты.
—Чакай ты! Аб шчасьці тваім і сваім,
Аб нашым загубленым шчасьці
Павінна узнаць я, каб нам, маладым,
У жыцьці ня было больш напасьцяў.
І пойдзем з табою тады мы у сад,
Як гэтую кнігу я ўсю дачытаю.
Жыцьцё наша болей ня пойдзе на спад,
Вясна наша будзе ўсягды маладая.
І будзе ў цьвіценьні сад наш бялець,
Раіцца ў ім будуць вясёлыя пчолы.
Мы-ж будзем з табою ў абдымках гарэць
І піць асалоду жыцьця, нібы пчолы.

Прачнуўся. Са мной каралеўны няма
І толькі са мной каралеўна-няволя,
Ды стукае ў сьцены марозам зіма,
Гуляе па беламу чыстаму полю.

Калыма, 1938 г.

ЛАРЫСА ГЕНІЮШ

Паэт

Якое шчасьце быць паэтам,
пачуцьці жменяй рассыпаць,
з душы, каханьнем абагрэтай,
другіх натхненьне саграваць.

Заблуджаных вясьці да мэты,
слабых духова падымаць,
дзірван засеяць белым цьветам,
а з буйных ніў куколь зжынаць.

І з песьняў продкаў недапетых
нашчадкам долю адгадаць,
і час народнага расьцьвету
благаславіць і апяяць.

Нічога не хацець за гэта,
бо нельга Божы дар прадаць...
так сонца не дарыла-б сьветам,
не зацьвітала-б сенажаць.

І сэрцам, гарычу дадзетым,
усё зьнясьці, усё стрываць
і імя гордае паэта,
як сьцяг лунаючы, узьняць...

1943 г.

—o—

Ул. КЛІШЭВІЧ

*
* *

Лягу спаць, толькі мне ня сьпіцца
Уецца дум залатая ніць.
Срэбных словаў жывая крыніца
У галаве маёй ноччу зьвініць.

Яна ў звоне сваім захавала
Маладосьці бурлівай вясну.
І журчаць словы песьняю хваляў,
Прабуджаючы сэрца ад сну.

Я адчую тады сябе горда,
Калі словы мае з-пад пяра
Адгукнуцца магутным акордам
Звону чыстага серабра.

А цяпер мне начамі ня сьпіцца,
Так і хочацца з прагнасьцю піць
Срэбных слоў залатую крыніцу,
Што так гучна, пяшчотна зьвініць

11. I. 1944 г.

Нашае мінулае

(Заканчэньне)

Галоўным ворагам незалежнага нашага жыцьця было тады Кіеўскае князьства, т. зв. Кіеўская Русь, з якой Полацку прыходзілася вясьці доўгія й крывавыя войны з зьменным шчасьцем. Толькі пад канец пары наездамі сьцяпных усходніх качэўнікаў Кіеў быў так аслаблены, што згубіў усялякае палітычнае значэньне й у канцы лучыў у татарскую няволю.

Ад палавіны XIII ст. палітычную ініцыятыву сярод нашых князьстваў, пераймае ў свае рукі новае князьства, новы дзяржаўны арганізм, які завязаўся на землях Горадзеншчыны й Наваградчыны, і які прыняў назоў Вялікага Князьства Літоўскага й быў кіраваны тады дынастыяй нявысьветленага паходжаньня (магчыма з балтаў). Князьства гэтае праяўляе нязвычайную энэргію, вельмі хутка разрастаецца, адзіночыць пад сабою ня толькі ўсе беларускія землі, але й падбівае многія чужыя (Жмудзь, Украіну) й стаецца на многія вякі магутнаю палітычнаю сілай на ўсім усходзе Эўропы.

Арганізацыя гэтай дзяржавы, што пачалася з заходняй часьці беларускіх земляў, адбывалася так хутка ў вялікай меры таму, што дзяржава гэтая, будучы беларускаю й хрысьціянскай, прыцягвала іншыя беларускія князьствы, якія з тых ці іншых прычынаў слабелі й аддаваліся дабравольна пад апеку й абарону новай палітычнай сілы. Галоўныя заслугі пры арганізацыі Вялікага Князьства палажылі кароль Міндог (1236—1264) і князь Вайшэлак. У пачатку XIV ст. сталіца Вялікага Князьства пераносіцца з Наваградку ў Вільню, а магутнасьць яго далей расьце, асабліва за вялікіх князёў Гэдыміна й Альгерда.

У 1386 г. палякі запрашаюць да сябе за караля нашага вялікага князя Ягайлу й пры гэтым даходзіць да пэрсанальнай вуніі Вялікага Князьства з Польшчай. Але гэта толькі фармальна. На месца Ягайлы князем у нас стае здольны й амбітны Вітаўт (1386—1431), каторы вядзе незалежную палітыку Вялікага Князьства.

Праз усё XV і XVI стагодзьдзе ўвесь час ідуць натугі са стараны палякоў, каб мацней зьвязаць з сабою Вялікае Князьства і падпарадкаваць яго: для гэтага робіцца дзесяткі новых вуніяў. Але толькі ў 1569 г. беларускае баярства пад рашучай небясьпекай са стараны Масквы й татараў з паўдня і пад націскам і грозьбамі Польшчы, змушана было пайсьці ў Любліне на вунію, якая цясьней зьвязывала дзьве дзяржавы ў вадну Рэчыпаспалітую, хоць таксама не касавала самастойнасьці Вялікага Князьства. Гэтая вунія адкрывала вольную дарогу польскім каталіцкім уплывам.

Пара, калі беларускія землі злучыліся ў вадну цэласьць у Вялікім Князьстве Літоўскім, асабліва вякі XV і XVI, была часам, у якім беларускі народ найярчэй у гісторыі праявіў свой культурны геній. Гэтыя вякі далі цэлы рад вялікіх дзяржаўных мужоў і палкаводцаў, (як Леў Сапега, Хадкевіч, Глускі і інш), культурных дзеячоў (як Скарына, Цяпінскі, Будны). Беларуская мова, што ад пачатку паўстаньня Вялікага Князьства была дзяржаўнаю ўрадоваю мовай, у якой пісаліся ўсе акты й дакуманты, стаецца мовай паразуменьня ўва ўсёй усходняй Эўропе.

Пасьля Люблінскай і Берасьцейскай вуніяў палякі паволі набіраюць усё большых і большых палітычных уплываў праз каралеўскі двор і касьцёл. За гэтым ідзе палянізацыя нашага баярства, у выніку чаго заняпад нашае культуры, а разам з палітыкай незалежнай думкі. У 1697 г. спалячэлае баярства выносіць ужо пастанову аб тым, што ўрадавай мовай Вялікага Князьства мае быць мова польская.

Вякі культурнага і палітычнага заняпаду — XVII XVIII — забралі ў нас усё баярства й часткова мяшчанства, хоць лепшая яго частка пробуе бараніцца на рэлігійнай плошчы, лучачыся ў рэлігійныя брацтвы. Сялянства, моцна сацыяльна прыгнечанае шляхтаю, што ахвотна пераймала ад палякоў звычаі шляхоцкай жорсткай самаволі, здабылася толькі на нялічныя казацкія паўстаньні проціў паноў у паўдзённай частцы Беларусі, якія былі хутка крывава здушаныя.

Цэлая Рэчыпаспалітая — Вялікае Князьства разам з Полаччынай — паволі грэзьне ў шляхоцкай анархіі й бязладзьдзі й у канцы XVIII ст. даходзіць да падзелу яе паміж дужых суседзяў. У выніку гэтых падзелаў усе беларускія землі трапляюць пад уладу Расеі, якая хутка пачынае сыстэматычную русыфікацыю й эканамічнае вынішчэньне нашых зямель. Дзеля русыфікацыйных мэтаў у 1839 г. касуецца й рэлігійная вунія ў Беларусі, вуніяты гвалтам заганяюцца ў праваслаўе, з якога робіцца «казённая вера» Масквы, забараняюцца беларускія казаньні ў цэрквах.

У пару расейскай няволі, ужо ад самых пачаткаў XIX ст., пачынаецца нацыянальнае, культурнае й палітычнае адраджэньне беларускага народу, расьце паволі нацыянальная сьведамасьць, у выніку яе — палітычная барацьба за свае правы. Нацыянальнае адраджэньне йдзе спачатку ў культурнай плошчы, перадусім у літаратуры, але ўжо ў гадох 1862—64 праяўляецца й у форме палітычнай барацьбы. У гэтых гадох жывую, дзейную працу проціў царскага расейскага ўраду вёў Кастусь Каліноўскі, што пачаў выдаваць нелегальную беларускую газэту «Мужыцкую Праўду» і карыстаючы з польскага паўстаньня 1863 г., сіліцца падняць паўстаньне беларускіх сялянскіх масаў проціў Расеі. За гэта ён у 1864 г. і павіс на мураўёўскай шыбеніцы.

Ня гледзячы на тое, што нацыянальнае змаганьне, паднятае Каліноўскім, было крывава задушана, палітычная барацьба ня спыняецца. Хоць царскі ўрад у 1865 г. забараняе беларускі друк, і далей выдаюцца розныя палітычныя выданьні ці ў краі, нелегальна, ці заграніцаю. У 1880 г. выходзіць другая падпольная газэта — «Гоман», якую рэдагаваў рэвалюцыянэр Грынявецкі, дзесяць гадоў пазьней друкуецца заграніцаю антырасейскія кніжачкі паэты Багушэвіча; у 1903 г. паўстае першая, даўжэй трываўшая, палітычная партыя — «Беларуская Рэвалюцыйная Грамада».

Шырэйшым ручвом паплыла нацыянальна-палітычная беларуская праца ад 1906 г., калі паслабеўшая пасьля няўдалай японскай вайны й нутраноў рэвалюцыі Расея, ня робіць ужо перашкод у паяўленьні беларускага легальнага друкаванага слова. Уся беларуская нацыянальная інтэлігенцыя гуртуецца тады каля часапісу «Наша Ніва», які выходзіў у Вільні аж да сусьветнай вайны.

Калі прыйшоў ваенны хаос 1917 і наступных гадоў, нацыянальныя беларускія сілы зрываюцца да выкарыстаньня спагаднага гістарычнага мамэнту для здабыцьця вольнага незалежнага жыцьця. З гэтаю мэтаю ў канцы

Пад абух

Выкараніць цемнату!

Ахвотна й шчыра ўзялося нашае сялянства за адбудаваньне роднае беларускае школы, як толькі атрымана была магчымасьць яе адчыненьня. Аб гэтым сьведчаць просьбы сялян, прысыланыя ў Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку, і дэлегацыі высланых вёскамі прадстаўнікоў. Шмат папрацавалі сьвядомыя нашыя салтысы й актыўныя бацькі, дапамагаючы настаўнікам у адрамантаваньні школьных будынкаў, у забясьпечаньні іх апалам і ўсім патрэбным. Беларуская школа ў Беласточчыне ўжо стаіць на моцным грунце. Яе будучыня забясьпечана дзякуючы самаахвярнасьці нашага грамадзянства. Аднак, ня ўсе бацькі яшчэ належна разумеюць патрэбу навукі, ня ўсе дапамагаюць школе ў узгадаваньні дзяцей. Гэтыя несьвядомыя бацькі ня думаюць аб будучыні сваіх дзяцей, самі даюць ім дрэнны прыклад у сямейным і грамадзкім жыцьці. Гэтым адсталым і цёмным людзям, якія яшчэ сям-там спатыкаюцца па нашых вёсках, і прысьвечаны ніжэй зьмешчаны верш ведамага ўжо чытачам нашае газэты Шэршаня У гэтым вершы ,як у люстры, паказаны думкі й разважаньні цёмнага бацькі, які не пасылае ў школу дзяцей, а грамадзе прыносіць шкоду. Можа гэтая праўда, адточаная востра, як нож, дапаможа нам выкараніць цяжкую хваробу сярод некаторых нашых сялян.

Прачытайце і падумайце

Чуў я ў нядзелю на сходзе,
што школу ў нас маюць адкрыць,
што зараз, па новым — от — годзе
дзетак зноў будуць вучыць.

—То-ж школа даўно ў нас адкрыта!
Ня бачыце? Вось табе й на!
Я першы адкрыў яе зараз,
як толькі ўзьнялася вайна.

Выняў я шыбы ўсе з вокнаў,
выламаў дзьверачкі ў печах
і ўвесь цяжар школьных прадметаў
я на сваіх пазнаў плечах.

Выкурыў кніг я ня мала,
картамі выбіў поўхаты.
А ці стаў больш я вучоным?
І ці стаў больш я багаты?

Сынок мой да школы ня ходзіць,
ня ведае нават двух літар,
але, як трэба, заробіць
дзесятку—другую на «літар».

А карты нічога ня варты
з назовамі рэкаў і гор.
Мой сын мае іншыя карты
і нігды ня быў «перабор».

Хлусьня, што без навукі людзі сьляпыя,
што ня бачаць нічога іх вочы!
Няхай хто што дрэнна схавае,
сынок мой дагледзіць і ўночы.

А тут яшчэ трэба за школу
з пяць марак штомесяц плаціць.
Пяць марак — лічы: пару чарак!
Ляпей іх з суседам прапіць.

Для вёскі навука — то зьлішкі,
а корань навукі ёсьць горкі.
Прышлеце нам нейкія кніжкі, —
няма закруціць ў што махоркі.

ШЭРШАНЬ

—о—

Вясёлы куток

РАЗМОВА Ў ПАРТЫЗАНСКІМ ЛЯГЕРЫ

Камісар пытае камандзіра:

— Куды пайшоў сягоньня наш першы аддзел?

Камандзір адказвае: — Куды... куды... проста ў рукі нямецкіх аддзелаў.

— І ніхто не вярнуўся? пытае камісар.

— Вярнуўся толькі адзін, — адказваў камадзір.

—Дзе ён цяпер? — пытае зноў камісар.

— Узяў з сабою яшчэ другі аддзел і таксама пайшоў да нямецкіх аддзелаў, — адказваў спахмурнелы камандзір.

ВЫХАВАНЬНЕ.

— Пятрусёк, еж кашу, — кажа маці.

— Не хачу, — упіраецца Пятрусёк.

— Ты мусіш, — дамагаецца маці.

— Не прымушай-жа дзіцяці,—умешваецца бацька. — Трэ' яму даць волю выбару.

— Добра, — злуецца маці. — Кармі ты яго.

— Еж, Пятрусёк, — кажа бацька. — Еж кашу, або, магчыма, ты хочаш, каб я табе крыху ўсыпаў?

Пятрусёк зьеў кашу.

СЯБРЫ

У часе аднаго судовага працэсу ў Лёндане, судзьдзя пазнаў у падсудным свайго добрага сябру: «Ах, Боб, урэшце я таксама цябе спаткаў», — ускрыкнуў судзьдзя. «Ну, а што з Томам, з Вільямам і Джонам?»

«Усе павешаныя, апрача вас і мяне, мілёрд!»

НЕ ДАЕ ШЧАСЬЦЯ.

— Праўду кажуць, што грошы не даюць шчасьця. Учора я праглынуў пфэніг, а сяньня трэба піць рыцыну.

1917 г. у Менску зьбіраецца парутысячны Усебеларускі Кангрэс, на якім знайшліся дэлегаты з усіх беларускіх земляў. Кангрэс бальшавікі хутка разганяюць кулямётамі. але выбраная Кангрэсам Рада сваёю трэцяю устаўною граматай з 25 сакавіка 1918 году абвяшчае Беларусь вольнай і незалежнай дзяржаваю. Ды не хапіла яшчэ тады сілаў фізычных, каб гэтую гістарычную пастанову замацаваць сілаю мілітарнаю. Пад ударамі бальшавікоў з усходу й палякоў з захаду — ня гледзячы на народныя паўстаньні (напр. у Случчыне), уся справа заламалася. Бальшавікі з палякамі трактатам у Рызе ў 1921 годзе дзеляць паміж сабою беларускія землі й пачынаюць на іх сваю антыбеларускую гаспадарку.

Але рыскім трактатам палітычная барацьба беларускага народу за свае жыцьцёвыя правы ня спынялася. У Польшчы яна ўвесь час вядзецца ці то праз сойм (пакуль гэта было магчыма), ці то ў галіне асьветнай, школьнай, рэлігійнай і зямельнай. У выніку гэтай барацьбы, ня гледзячы на жорсткі прасьлед, асабліва ў апошнія гады, нацыянальная сьведамасьць мас, а з гэтым і палітычна-нацыянальны патэнцыял, моцна ўзрасьлі.

Бальшавікі пад напорам нацыянальна настроеных мас былі прымушаны пайсьці на ўступкі й яшчэ ў 1919 г. абвесьцілі БССР — Беларускую Сацыялістычную Савецкую Рэспубліку, творачы гэтым від, быццам яны даюць беларускаму народу дзяржаўныя формы для свабоднага культурна-нацыянальнага разьвіцьця. Але ў гэтую БССР улучаецца толькі частка беларускіх земляў пад Саветамі. Іншыя (перадусім Смаленшчыну) Масква адразу забірае сабе для безаглядна́й русыфікацыі.

У БССР спачатку абвяшчаецца ўрадавай мовай мова беларуская, закладаюцца тысячы пачатковых школаў, сотні сярэдніх, унівэрсытэт і нават у канцы Акадэмія Навук. Але як толькі сапраўды пачала разьвівацца беларуская культура і навука, бальшавікі правялі жорсткі, крывавы яе прасьлед, ачышчаючы сілком месца культуры й мове расейскай. Ад 1930 г. пачынаючы, былі сасланы, кінуты ў турмы, ці фізычна зьнішчаны сотні беларускіх вучоных, пісьменьнікаў і культурных працаўнікоў, тысячы беларускіх студэнтаў і школьнай моладзі, дзесяткі тысяч беларускага нацыянальна-палітычнага актыву. Нішчыліся памяткі беларускай культуры й мастацтва, прасьледавалася мова, сілком, «указамі» набліжалася яна да расейскай. Гаварыць аб Беларусі, як аб бацькаўшчыне, было забаронена, лічылася за контррэвалюцыю, за што трэба было плаціць свабодай ці жыцьцём. Стрыжань беларускага народу, сялянства, было эканамічна зруйнована калектывізацыяй і масавымі перасяленьнямі ў Сібір. Усім апанавалі жыды й маскалі.

Пры такім жудасным палітычным палажэньні беларускага народу на ўсход і захад ад рыскай мяжы 1 верасьня 1939 г. пачынаецца сучасная сусьветная вайна, у выніку якой перадусім была хутка разьбіта турма народаў — Польшча. 17 верасьня таго-ж году Саветы на кароткі час акупуюць і Заходнюю Беларусь, улучючы яе ў БССР. 22 чэрвеня 1941 г. пачынаецца нямецка-савецкая вайна, у выніку якой ужо за пару месяцаў усе беларускія землі былі асвабоджаны ад бальшавіцка-маскоўскага ярма. У далейшым ходзе сучаснага гігантычнага сусьветнага змаганьня рашаецца аднача́сна й будучыня нашага беларускага народу.

Р. МАКСІМОВІЧ

Хвароба над хваробамі

(Казка)

Жыў сабе адзін чалавек. Быў ён ня тое, што багаты, а так сабе, добры гаспадар; гараваў, не ленаваўся, дык і меў кусок хлеба й грош пра патрэбу. Толькі даў яму Бог няшчасьце: быў у яго адзін сынок, гэтак гадоў дванаццаць. Гожы быў, ціхі хлапчук. Радаваўся Сёмка, так называўся той гаспадар, што скора яму будзе падмога. Дык не-ж, — захварэў Янка. Што ні рабілі Сёмка з жонкаю, якіх толькі варажбітоў ня звалі, якіх зельляў не давалі, — нічога не памагло. Праўду кажуць: калі Бог ня дасьць, дык людзі не памогуць. Пакачаўся Янка з нядзельку ды й памёр. Горка заплакаў Сёмка й з таго часу стаў піць. А Матруна — жонка Сёмкава — з жалю аж білася аб сьцену галавою. Каб добрыя людзі не прытрымалі, дык-бы яна й голаў размажджыла. Яна хоць была яшчэ й маладая, але ня даў Бог ёй больш дзяцей. Ня можа Матруна нават плакаць, сьлёз няма, вочы высахлі. Пойдзе яна на могілкі й сядзіць там цэлы дзянёк ды галосіць. А Сёмка ўсё часьцей ды часьцей паседжвае ў карчме. Ведама, без гаспадара й гаспадыні стала гаспадарка нішчыцца. Паглядзіць Сёмка на гаспадарку, возьме яго жаль і яшчэ горш зап'е. І вось раз, мо' ў самую глупасьць, выйшаў Сёмка з карчмы. Быў ён падвыпіўшы; падыйшоў каля дарогі, спатыкнуўся ды й сунуўся ў канаву. У канаве вады ня было, толькі трохі гразі. Ночка цёплая. — Адпачыну, — думае Сёмка й палажыў голаў на траву. А трава мяккая, як падушка. Ляжыць Сёмка дагары й глядзіць, колькі зорак на небе. Вось адна зорка пакацілася й патухла. — Мо' гэта душачка майго Янкі, — думае Сёмка.

Толькі ён гэта падумаў, бачыць, ажно Янка, от так, як жывы, стаіць каля крыжа. Спужаўся Сёмка, а Янка падыйшоў к яму бліжэй ды й кажа:

— Ня бойся, бацька, гэта мяне Бог паслаў к табе, каб я цябе перасьцярог. Хадзем, я табе ўсё пакажу.

Падняўся Сёмка й падыйшоў к сыну. Узяў Янка бацьку за руку й паляцелі яны, як віхар. Ляцяць яны, аж вецер каля вушшу сьвішча. Доўга яны ляцелі, ці коратка, толькі апынуліся на гары. Тупнуў Янка нагою аб камень, і адчыніўся склеп. Паляцелі яны ў склеп, як у калодзеж; даляцелі да дна. Стукнуў Янка кулаком у сьцену, й адчыніліся дзьверы. Увайшлі яны туды. Бачыць Сёмка, ажно гэта — вялікая хата, пасярод стаіць як-бы стол, зроблены з чалавечых касьцей, а пры сьценках — лавы. Хацеў Сёмка прасіць сына, каб ён вывеў яго з гэтага калодзежу, але бачыць, што Янка няведама куды дзеўся. Спужаўся Сёмка й схаваўся пад лаўку. Сядзіць ён у самым куце й ня дыша ад страху: душа ў пяткі схавалася, ледзь з цела ня выскача. Сядзіць ён. Але вось расступілася зямля, й выйшлі дзьве якіясь нечысьці ў постаці чалавека, толькі вельмі касматыя й з рагамі; паскладвалі яны ў кучу чалавечыя чарапы, паветрылі насамі, бы сабакі, ці няма чаго непатрэбнага й пакладіся каля кучы. Па немалым часе трэснула сьцяна й нарабіла такога гуку, што ў Сёмкі дух сьпёрла й у ваччу пацямнела. Ачухаўся ён крыху, бачыць, ажно з дзіркі вылазіць такая страшная нечысьць, што ня можна й сказаць. А чэрці ўсялякага калібру вядуць гэтую нечысьць пад рукі, шапкуюць, услугоўваюць, бы жыды свайму цадыку. Дагадаўся Сёмка, што гэта мабыць самы старшы чорт — Ніцыпар. Хацеў перахрысьціцца, дык пад лаваю так цесна, што нельга рукою паварухнуць. Ніцыпар узабраўся на кучу з чалавечых касьцей ды й усеўся, бы пан на крэсьле. Сядзіць, а чэрці стаяць па баках, ды зубы скаляць. Трэснула й яшчэ адна сьцяна, і пачалі вылазіць адтуль — наперад сьмерць з касою (от, акурат, як малююць), а за ёю ўсялякія хваробы. Налезла гэтае поскудзі поўная хата.

— Ну, кажа Ніцыпар, — ты, сьмерць, садзіся каля мяне, а вы, мае пахолкі, кажэце, што вы зрабілі, ці многа людзей перабавілі з таго сьвету.

Расьселася сьмерць каля Ніцыпара на кучы касьцей так, што й рэбры забраджджэлі.

— Ну, — кажа Ніцыпар, — падхадзеце, ды кажэце, што вы зрабілі.

— І пацягнуліся хваробы бліжэй кучы. Перш падыйшла хоньдзя, ці як кажуць, трасца, — зялёная, худая, от, бы тая жыдоўка, што анучы зьбірае. Дрыжыць, бы асіна, і кажа тоненькім піскліявым галаском:

— Кепская цяпер настала пара, зяльлёў многа: трасу-трасу, гняту-гняту, нічога не параджу. Цяпер людзі кажуць, што пурым і ня сьвята, а трасца не хвароба.

— Глядзі ў мяне! — закрычаў Ніцыпар,— я табе дам такога дыху, што з цябе й духі выпрэ . Пашла вон!

Зьнікла трасца. Падыходзіць хвароба сухоты.

— Я, — кажа, многа адпраўляю людзей на гэты сьвет, многа падгатавала. Дзякаваць п'янству, — пры гэтых словах яна паклапілася якойсьці бочцы, а з яе толькі тырчыць аблезлая галава з сінім носам, — дзякаваць, яно мне багата памагае.

— Добра, добра,—кажа Ніцыпар,—зраблю цябе старастаю.

Далей пайшлі: воспа, разачка, халера, гарачка, адзёр і многа другіх хваробаў. Усе яны кажуць, што вельмі памагала п'янства. Слухаў, слухаў Ніцыпар, ды й пытае:

— Якое-такое п'янства, што ўсе яму дзякуюць? Што-ж яно само зрабіла?

Падсунулася бочка, ці бо тое самое п'янства, ды й кажа:

— Го-го-го! — што я зрабіла? Я тое зрабіла, што цяпер, каб ня я, дык усе хваробы ніводнага чалавека-б не ўмарылі; сьмерці прыйшлося-б ці зубы на паліцу палажыць, ці суздром здохнуць.

— Праўда, — кажа сьмерць, — п'янства верна мне служыць; яно робіць больш, чым усе хваробы разам. А колькі яно йшчэ прыгатаўляе. Што па гатовамy хадзіць! Пасьля п'янства возьме й трасца, і пухліна, і разачка, і ўсялякая хвароба. Не, а вось ты папрабуй к здароваму прыступіцца! Калі ты сунешся к яму ў жывот, а ён цябе давай варыць: крупішся, ды й скарэй вон бяжыш, бо ён і камень зварыць.

— Хвалю п'янства! — закрычаў Ніцыпар, — раблю цябе самым старшым, хваробай над хваробамі. Цяпер усе цябе будуць слухаць. Хадзі, каханае п'янства, ка мне, садзіся каля мяне.

Запішчалі, захрыпелі ўсе хваробы, сталі віншаваць п'янства, ды такі паднялі гоман, што дол расступіўся, і ўсе яны паляцелі, чорт ведае куды. Дрыжыць Сёмка пад лаваю, ня сьмее адтуль выпаўзьці, але зірнуў, ажно Янка стаіць каля яго. Узяў Янка бацьку за руку й ізноў яны паляцелі. Доўга ляцелі яны каля самых зорак, чуць не зачапіліся за месяц, пакуль не вярнуліся на тое-ж месца пад крыж, дзе Сёмка ляжаў у канаўцы.

— Ну, бацька, бачыў? — пытаецца Янка.

— Бачыў, кажа Сёмка.

— А калі бачыў, дык ідзі з Богам да гасподы й раскажы другім, сказаў Янка й зьнік. Глядзіць Сёмка, ажно ён усю ноч у канаве ў гразі праляжаў. Холадна, зуб на зуб не пападае. Дрыжыць увесь, як-бы яго трасца трасе. Падняўся гэта ён, перахрысьціўся, да гасподы сунуў бы харт. Але мабыць з тае пары Сёмка больш ня пойдзе ў карчму й ня будзе піць. Мо' й гэтак, а ты як думаеш?

Сяло Чудзін. Пераказаў **САВІЦКІ.**

З зімовых баёў на ўсходзе. Абсэрватары танкава-пяхотнае дывізыі «Вялікая Нямеччына» на перадавых лініях.

Herausgeber: Weißruthenische Vereinigung in Bialystok, Gotthardstr. 1. Tel. 253. Verantwortlich für den Text: Theodor Iliaschewitsch.

Выдавецтва: Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку, вул. Готтгарда № 1, тэл. 253. Адказны за зьмест: Хведар Ільяшэвіч.